

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY FACULTY OF

FAKULTETI I GJUHËVE, KULTURAVE DHE KOMUNIKIMIT
ФАКУЛТЕТ ЗА ЈАЗИЦИ, КУЛТУРИ И КОМУНИКАЦИЈА
LANGUAGES, CULTURES AND COMMUNICATION

МЕЃУНАРОДНИ КОМУНИКАЦИИ

ПОСТДИПЛОМСКИ СТУДИИ – ВТОР ЦИКЛУС

МУЛТИЛАТЕРАЛИЗМОТ ВО СОВРЕМЕНАТА ДИПЛОМАТИЈА НА ОРГАНИЗАЦИЈА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ (ООН) ВО ЗАЧУВУВАЊЕ НА МИРОТ (магистерски труд)

Кандидат:

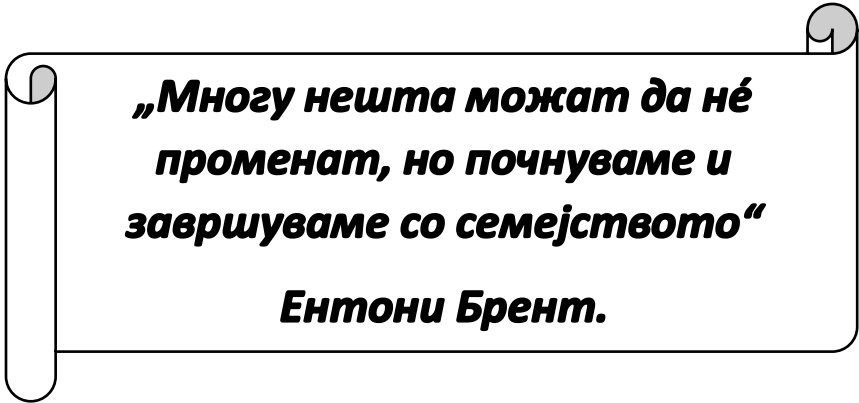
Александар Јовановиќ

Ментор:

Проф.д-р Ветон Љатифи

Скопје, 2022

Посвета:

***„Многу нешта можат да не
променат, но почнуваме и
завршуваме со семејството“***

Ентони Брент.

Најубавото нешто на светот е да го видите вашето семејство среќно, знаејќи дека токму вие сте причината за нивната среќа“. Големата позитивна енергија на моето семејство и огромната поддршка, придонесоа да сега гордо во моите раце го имам овој труд, кој целосно го посветувам на вас.

Со голема почит и благодарност до моето семејство,

Милена и Давид Јовановиќ.

СОДРЖИНА

Вовед	8
-------------	---

ГЛАВА 1:

ТЕОРЕТСКИ СОГЛЕДУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВЕЊЕТО	10
1.1. ЛИГА НА НАРОДИТЕ	10
1.2. Организација на Обединетите Нации - Теоретски аспект	12
1.2.1. Цели на ООН	12
1.2.2. Основање на ООН	13
1.3. ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ И РС МАКЕДОНИЈА	14
1.3.1. Обединетите нации во РС Македонија	15
1.4. ДИПЛОМАТИЈА – ТЕОРЕТСКИ АСПЕКТИ	19
1.4.1. Општо за демократијата	19
1.4.2. Историски приказ за дипломатијата	20
1.4.3. Цели и задачи на дипломатијата	22
1.4.4. Видови на дипломатијата	22
1.4.5. Појава на новите дипломатски форми и учесници во меѓународните односи	25
1.4.6. Влијанието на современата дипломатија во зачувување на мирот	26
1.4.6.1. Дефинирање на поимот „мир“	26
1.4.6.2. Основни принципи во конструктивно градење и зачувување на мирот	27
1.4.6.3. Глобален индекс за мир на Западен Балкан	28
1.5. МУЛТИЛАТЕРАЛИЗМОТ И СОВРЕМЕНАТА МУЛТИЛАТЕРАЛНА ДИПЛОМАТИЈА – ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ	30
1.5.1. Општо за мултилатерализмот како поим	30
1.5.2. Поим и карактеристики на мултилатералната дипломатија	31
1.5.3. Обединетите Нации и мултилатералната дипломатија	32
1.5.4. РС Македонија и мултилатералната дипломатија	33

1.6. ПРИНЦИПИ НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА РС МАКЕДОНИЈА	35
--	-----------

ГЛАВА 2:

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ	36
2.1. Предмет на истражување	36
2.2. Цели на истражувањето	37
2.3. Хипотеза на истражувањето	39
2.4. Методологија на истражување	41
2.5. Важност на тезата	42

ГЛАВА 3:

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО	44
3.1. Популација и примерок	44
3.2. Резултати од истражувањето и анализа	47
3.3. Интерпретација на резултатите од интервју	73
ЗАКЛУЧОК	77
БИБЛИОГРАФИЈА	80
ПРИЛОЗИ	83

Апстракт

Мултилатералната дипломатија претставува форма на официјална комуникација поради постигнување на договор и колективно одлучување на повеќе од две засегнати страни. Во овој случај во зачувување на мирот, а притоа остварувајќи ја својата најголема придобивка помеѓу речиси сите меѓународни субјекти, надминувајќи ги меѓусебните разлики, кои вклучуваат и спор со кој се засегнати повеќе од две етитети.

Според тоа, приоритетни цели на трудот ќе се базираат на мултилатерализмот во современата дипломатија на Организацијата на Обединетите Нации (ООН) и како истата влијае во зачувување на мирот во светот. Корените на дипломатијата допираат од најстарите времиња. Од тие времиња, па до денес, дипломатијата развила свој начин на функционирање, свои техники, свој карактеристичен јазик, професионална етика и најважно, станала еден од најважните инструменти за разрешување на конфликти. Мултилатералната дипломатија во принцип служи за консензуално управување со прашања или работи кои билатерално не можат да се постигнат, туку на еден легитимен начин ќе се дојде до заедничко прифатливо решение. Во овој магистерски труд по пат на истражувања детално ќе биде анализирана примената на современата мултилатералната дипломатија на ООН, за меѓународни прашања со кои се засегнати повеќе од две држави, со главна цел за зачувување на мирот.

Клучни зборови: Мултилатерализмот, мултилатерална дипломатија, дипломатија, преговори, меѓународни организации, Обединети Нации, мир.

Abstrakt

Diplomacia shumëpalëshe është një formë e komunikimit zyrtar për shkak të arritjes së një marrëveshjeje dhe vendimmarrjes kolektive nga më shumë se dy palë të interesuara. Në këtë rast, në ruajtjen e paqes, duke realizuar përfitimin e saj më të madh pothuajse në të gjitha subjektet ndërkombëtare, duke kapërcyer dallimet e ndërsjella, të cilat përfshijnë një mosmarrëveshje me të cilën preken më shumë se dy subjekte.

Prandaj, objektivat prioritarë të punimit do të bazohen në multilateralizmin në diplomacinë bashkëkohore të Kombeve të Bashkuara (OKB) dhe se si ai ndikon në ruajtjen e paqes në botë. Rrënjët e diplomacisë shkojnë në kohët e lashta. Që nga ajo kohë e deri më sot, diplomacia ka zhvilluar mënyrën e saj të funksionimit, teknikat e veta, gjuhën e saj dalluese, etikën profesionale dhe më e rëndësishmja është kthyer në një nga instrumentet më të rëndësishme për zgjidhjen e konflikteve. Diplomacia shumëpalëshe, në parim, shërben për menaxhimin konsensual të çështjeve apo gjërave që nuk mund të arrihen dypalëshe, por do të arrihet një zgjidhje e pranueshme reciprokisht në mënyrë legjitime. Në këtë punim të magistraturës, përmes hulumtimit do të analizohet në detaje aplikimi i diplomacisë moderne multilaterale të OKB-së, për çështje ndërkombëtare që prekin më shumë se dy vende, me synim kryesor ruajtjen e paqes.

Fjalë kyçe: Multilateralizëm, diplomaci shumëpalëshe, diplomaci, negociata, organizata ndërkombëtare, Kombet e Bashkuara, paqe.

Abstract

Multilateral diplomacy is a form of official communication due to reaching an agreement and collective decision-making by more than two interested parties. In this case, in the preservation of peace, while realizing its greatest benefit between almost all international entities, overcoming mutual differences, which include a dispute with which more than two entities are affected.

Accordingly, the priority objectives of the paper will be based on multilateralism in the contemporary diplomacy of the United Nations (UN) and how it affects the preservation of peace in the world. The roots of diplomacy go back to ancient times. From those times until today, diplomacy has developed its own way of functioning, its own techniques, its own distinctive language, professional ethics, and most importantly, it has become one of the most important instruments for conflict resolution. Multilateral diplomacy, in principle, serves for the consensual management of issues or things that cannot be achieved bilaterally, but a mutually acceptable solution will be reached in a legitimate way. In this master's thesis, through research, the application of the modern multilateral diplomacy of the UN will be analyzed in detail, for international issues that affect more than two countries, with the main goal of preserving peace.

Keywords: Multilateralism, multilateral diplomacy, diplomacy, negotiations, international organizations, United Nations, peace.

ВОВЕД

Дипломатијата во конкретна слиска на зборот означува: способност, знаење и вештина, начин на комуникација, оджување на меѓународни односи, решавање на одредени конфликти по пат на преговори. Притоа главна цел на дипломатијата претставува зачувување на: мирот, културата, економијата, трговијата и сл. Според Ханс Моргентау: „Најважно е дипломатијата да делува за унапредување на националниот интерес по мирен пат. Според Моргентау, дипломатијата има четири основни задачи“ (Малески 2000:10) и тоа: дипломатијата да ги оправда целите во согласност со својата моќ. Потоа, задолжително да ги процени целите на другите држави, но и да ја процени нивната моќ. Да определи до кој степен овие цели се компатибилни. И последно е дека дипломатијата треба да примени соодветни средства за остварување на овие цели. Па според тоа, затоа е важно да се води интелегентна и мирољубива надворешна политика, а дипломатијата на располагање ги има трите средства: убедување, компромис и закана за употреба на сила.

За да една држава биде вклучена во меѓународните организации најважно е да ги исполни условите за членството кои се искажани преку повелбите, како и да помине соодветна процедура за прием. Во ООН можат да пристапат или можат да побараат пристап сите држави кои ги исполнуваат и извршуваат обврските пропишани во Повелбата. Тоа значи дека барателот за прием треба да биде: мирољубива држава која ги прифаќа обврските содржани во повелбата, истата е способна да ги извршува тие обврски и волна е да ги извршува. РС Македонија е суверена, независна и мирољубива држава, која своите интеграции во меѓународните организации ги започна веднаш по осамостојувањето. Па според наводите на Ортаковски, Советот за безбедност на ОН во својата препорака од 7 април 1993 година констатира дека „Апликантот ги исполнува критериумите за членство во ОН пропишани во членот 4 од Повелбата, држава која се обврзува да ги почитува и извршува содржаните во Повелбата.“ (Ортаковски 2017:23).

За да ги остварат заедничките интереси на поширокиот меѓународен план – меѓународна соработка, истите се развиваат на билатерална и мултилатерална основа со регулирање на важни: политички, економски, социјални, културни прашања од взаемен интерес. “Меѓународните организации ги опфаќаат организациите формирани од: држави (International Organizations), влади (Intergovernmental Organizations), здруженија на граѓаните, институции формирани од повеќе држави кои делуваат во повеќе заеднички области - т.н. невладини организации” (Секуловска 2003:21). Поделбата е направена на универзални, регионални и секторски организации. Најважната универзална меѓународна организација која е анализирана во овој труд се ООН, во чии рамки дејствуваат големиот број специјализирани агенции од областа на: економијата, трговијата, финансиите, културата, науката, здравството, образованието, како и 30 нејзини помошни органи (институти, програми, канцеларии) како институции од универзално значење (Кочовски 2013:30). Но хронолошки гледано претходник на ОН е поранешната меѓународна организација „Друштво на народите“ или „Лига на народите“.

Овој труд се базира на современата мултилатерална дипломатија на ОН, преку детална анализа на теоретските аспекти и емпириски истражувања кои се темелат на појдовна и изведени хипотези, поткрепени со добиените факти и информации. Основна хипотеза која е поставена се однесува на современата мултилатерална дипломатија на ОН како клучен фактор во зачувување на мирот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави. Секако дека од основната хипотеза произлегуваат и поединечните - изведените хипотези, а истите се однесуваат на детектирање на силните и слабите страни пред сè во начинот на функционирање на ОН, со акцент на мултилатералната дипломатија и тоа во зачувување на мирот и колективната безбедност. Главната цел се однесува на влијанието на современата мултилатерална дипломатија, незиното дејствување, начините на дејствување и воопшто функционалноста на ОН. Какви стратегии и програми се користат, потоа начинот и искуствата на делувањето, со примена на практични примери. За да се реализираат поставените задачи и за да се тестираат хипотезите применети беа истражувачки техники на анкетирање и интервјуирање.

ГЛАВА 1: ТЕОРЕТСКИ СОГЛЕДУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ И ИСТРАЖУВАЊЕТО

1.1. Лигата на народите

Од 1920 година до 1946 година, Лигата на народите се обиде да го оддржи глобалениот мир. “Лигата на народите е меѓународна организација која активно функционираше од 1920 до 1946 година. Со седиште во Женева (Швајцарија), промовираше меѓународната соработка и дејствуваша во насока на зачувување на глобалниот мир”(Тупурковски 1982:11). Лигата постигнала извесен успех, но на крајот не го спречила почетокот на Втората светска војна. Многу автори сметаат дека Лигата на народите е претходник на денешните ОН.

- **Цели на организацијата**

Главна цел на Лигата била да ги арбитира споровите меѓу земјите - членки, со цел мирно да го зачува суверенитетот и територијалните права. Лигата ги охрабрувала земјите да го намалат бројот на воено оружје. Секоја земја што прибегнала кон војна би била предмет на економски санкции, како што е прекин на трговијата. Главна улога во формулирање и застапување на идејата за „Лига на народите“ имал американскиот претседател Вудро Вилсон.

- **Земји членки**

Лигата на народите е основана во 1920 година од страна на 42 земји. На својата кулминација во работата во период од 1934 и 1935 година, Лигата имала 58 земји - членки. САД никогаш не се приклучиле на Лигата на народите, бидејќи во голема мера изолационистичкиот Сенат одбил да ја ратификува повелбата на Лигата. Официјалните јазици на Лигата биле: англиски, француски и шпански.¹

- **Административна структура**

Лигата на народите била управувана од три главни тела и тоа: Собранието кое било составено од сите земји – членки; Советот од постојаните членки: Велика Британија, Франција, Италија и Јапонија; и третото тело е Секретаријатот.

1) <https://mk.eferrit.com> , Географија Политичка географија, by Кетрин Шулц Ричард; Посетено:24.10.2022

- **Политички успех**

Лигата покажала свој успех во спречување на неколку помали војни, како што се споровите помеѓу Шведска и Финска, Полска и Литванија, Грција и Бугарија. Исто така лигата покажала успех во администрирање на колониите на Германија и Отоманската империја, вклучувајќи ги Сирија, Науру и Тоголанд.

- **Хуманитарен успех**

Лигата на народите претставува една од првите хуманитарни организации во светот. Како поголеми успеси се категоризираат следниве: помош на бегалци, се обидела да стави крај на ропството, стандарди за работни услови, изградба на транспортни и комуникациски мрежи, финансиска помош, управување со Постојаниот суд за меѓународна правда, се обидела да спречи болести како лепра и маларија, промоција на културата и наулниот напредок и др.

- **Политички неуспеси**

Лигата не успеала да ги запре некои од најзначајните настани што довеле до Втората Светска Војна. Примери за неуспеси на Лигата на нациите покрај наведеното се: инвазијата на Етиопија од 1935 година од страна на Италија; анексијата на Судетенланд и Австрија од страна на Германија; инвазијата на Манџурија од Јапонија во 1932 година. Исто така и неуспех во откажување на земјите од Оската (Германија, Италија и Јапонија) и одбивање на наредбата да не се милитаризираат.

- **Крајот на организацијата**

Членовите на Лигата на народите знаеле дека многу промени во организацијата мораа да се случат по Втората светска војна. Лигата на народите била распуштена во 1946 година.²

2) „Before the League of Nations“. The UN Office at Geneva. Арх. од извор. на 09.12.2008

1.2. ОРГАНИЗАЦИЈА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ (ООН) – ТЕОРЕТСКИ АСПЕКИ

ООН или само ОН е основана на 20 јуни 1945 година во Сан Франциско а како ден на нејзиното основање се прославува 24 Октомври. ОН произлегуваат од претходната организација „Лига на народите“ која е основана во 1919 година. Седиштето на ОН се наоѓа во Њујорк, САД и во неа моментално членуваат 192 држави. ОН се отворена организација која има за цел да се проширува со прием на нови држави – членки. Државите кои аплицираат за прим и членство во ОН, треба да се меѓународно признаени, да се ориентирани на мирољубива надворешна политика, а пред сè да ги исполнуваат обврските пропишани во Повелбата. Единствен исклучок од оваа ОН имаат направено кон државата Ватикан, која има статус на постојан набљудувач. Големи заслуги за формирањето и функционирањето на ОН во овој формат има тогашниот претседател на САД, Френклин Рузвелт.

1.2.1. Цели на ООН

Основна цел на ООН е зачувување и одржување на светскиот мирот, да помага и да го поттикнува бизнисот и меѓународната трговија. Основната цел ООН не би можела да се реализира без организација на форум на земјите, на кои со примена на сите демократски и дипломатски методи, претставуваат одлична можност за разрешување на конфликти. „Форумите на ОН се одлична можност за зголемување на соработката меѓу државите и за да разрешат и глобални проблеми. Тие служат како симбол за меѓународниот поредок и глобалниот идентитет“.³ Економскиот и општествениот напредок на земјите во развој, исто така се главни цели на организацијата. ОН преку работата на агенциите и преку примена на нивните програмите, собира и анализира многу меѓународни податоци.

3) Igor Janev, International organizations and Integrations, pub. Institute of Political Studies, Belgrade, 2008,

1.2.2. Основање на ООН

Поучени од неуспехот на „Лига на народите“ а се со цел унапредување на меѓународната соработка, резултирала со формирање на денешната ООН. Иако лигата престанала да функционира и покрај неуспехот на истата идејата за лигата не згаснала. Идејата за создавање на ООН се јавила уште во 1941 година со потпишување на т.н. „Атланската Повелба“. Истата се однесувала на продлабочување на соработката во новиот систем со единствена цел, а тоа е зачувување на мирот. Главната фаза која била клучна во формирање на ООН била во 1944 година, кога четирите земји од Антантата (САД, Британија, СССР и Кина) се согласиле да формираат генерална меѓународна организација. Тоа се случило во Думбартон Оакс, населба во Вашингтон каде испланирале повелба за нова организација и истата ја нарекле ООН.

ООН формално започнала да постои од 24 октомври 1945 година со иста цел како и „Лигата на народите“ за да го унапредува мирот и да спречи друга светска војна. Поучени од искуството и згаснувањето на нејзиниот претходник, организацијата презела први клучни чекори меѓу кои охрабрување на САД за вклучување во организацијата, а со тоа зградата на ООН е сместена во Њујорк. За да ги увери најмоќните светски сили дека не би им се заканила на нивниот суверенитет, ООН им дала право на вето над најважните акции. Пет земји примиле право на вето: САД, Британија, Франција, СССР (Русија по распадот на СССР во 1991) и Кина.

1.3. Обединетите нации и РС Македонија

РС Македонија е примена како членка на ОН на 8 април 1993 година со референцата “Поранешната Југословенска Република Македонија – (ПЈРМ – FYROM)”, сè до конечно решавање на разликата околу името. Приемот се базира врз основа на резолуцијата 817 на Советот за безбедност на ОН од 7 април 1993 година. Повелбата на ОН во континуитет ја креира мултилатералната димензија на нашата надворешна политика на РСМ. Паралелно на тоа, во ОН воспоставена е дипломатска комуникација и соработката со сите нејзини тела, која трае и ден денес.

РС Македонија во целост е посветена во почитување и унапредување на сите заложби на ОН во справување со глобалните предизвици. Како потврда на придонесот и зајакнувањето на мултилатерализмот, како и вредностите на мирот, демократијата и човековите права, д-р Срѓан Керим беше избран за претседател на 62-то заседание на Генералното собрание на ОН во 2007 година. “На собранието се застапуваа интересите на државата за сите прашања на дневен ред, а посебно оние од наш посебен интерес и секогаш настојуваме да оствариме соодветен профил на засилено учество”.⁴ Покрај тоа на собранието биле дискутирани многу значајни глобални теми во рамки на ОН и на истиот биле донесени многу заклучоци. Ова претставува еден од најзначајните позитивни примери за РСМ за учеството и доприносот во работата на ОН. РС Македонија во континуитет има постојан позитивен и активен однос кон ОН, преку своите претставници кои редовно учествуваат во работата на Генералното собрание на највисоко ниво.

Во таа насока, РС Македонија како земја која е вклучена во евроатланска интеграција и европска ориентација, кандидат за членство во ЕУ, ориентирана реформски и понатаму останува да биде мирољубива и активно ангажирана членка на ОН во меѓународните односи. РС Македонија од својот прием во ОН па до ден денес дава придонес во јакнењето на меѓународниот мир и безбедност, меѓународната соработка во сите области.

4) <https://www.mfa.gov.mk/mk/page/428/obedineti-nacii>; посетено: 24.10.2022

1.3.1. Обединетите нации во РС Македонија

Обединетите нации во РСМ преку своите агенции кои се присутни во државата и преку директна посветеност на целите за оддржлив развој, во континуитет придонесуваат за подобрување на животниот стандард на граѓаните. ОН го подржуваат реформискиот и интергративниот процес на РСМ, преку т.н. „Рамка за соработка за одржлив развој на ОН“. „РСОР на ОН (2021-2025) е во директно партнерство со Владата на РСМ, а истата е во дополнителна координација и со други партнери (надворшни и внатрешни) од повеќе сфери“.⁵ Базирана на длабинска анализа и поткрепена со обемен консултативен процес, Рамката за соработка е одобрена од Владата на 26 октомври 2020 година.

ОН во РСМ преку своите агенции и предвидената програма за работа на државно ниво работат на 18 цели. Согласно рамката за соработка во РСМ до 2025 година ОН ќе настојува да обезбедат подобрување на животниот стандард на граѓаните и продуктивно вработување, создадено од инклузивен и иновативен бизнис еко-систем. Исто така до 2025 година ќе се настојува да сите граѓани уживаат еднаков пристап до социјални услуги базирани на права – здравство, образование, како и неопходна социјална и детска заштита.

Со рамката исто така предвидено е корист да имаат сите граѓани од амбициозна акција за справување со климатските промени и управување со животната средина. Најважно од сè е тоа што во рамката за соработка до 2025 година ОН ќе работат на подобро владеење на правото, онаа за што често како држава добиваме укажувања во извештаите на европската заедница. Поткрепа ќе добие и родовата – еднаквост, социјалната кохезија и ефикасни услуги доставени од транспарентни, одговорни и реактивни институции.

5) <https://northmacedonia.un.org>; посетено: 20.10.2022

- **Целите за одржлив развој во Северна Македонија**

На слика бр. 1 се прикажани целите на кои Обединетите нации работат во Северна Македонија:

Слика бр.1 (преземено од: <https://northmacedonia.un.org>; посетено: 25.10.2022)

- **Агенции на ОН вклучени во оперативните активности за развој во РСМ**

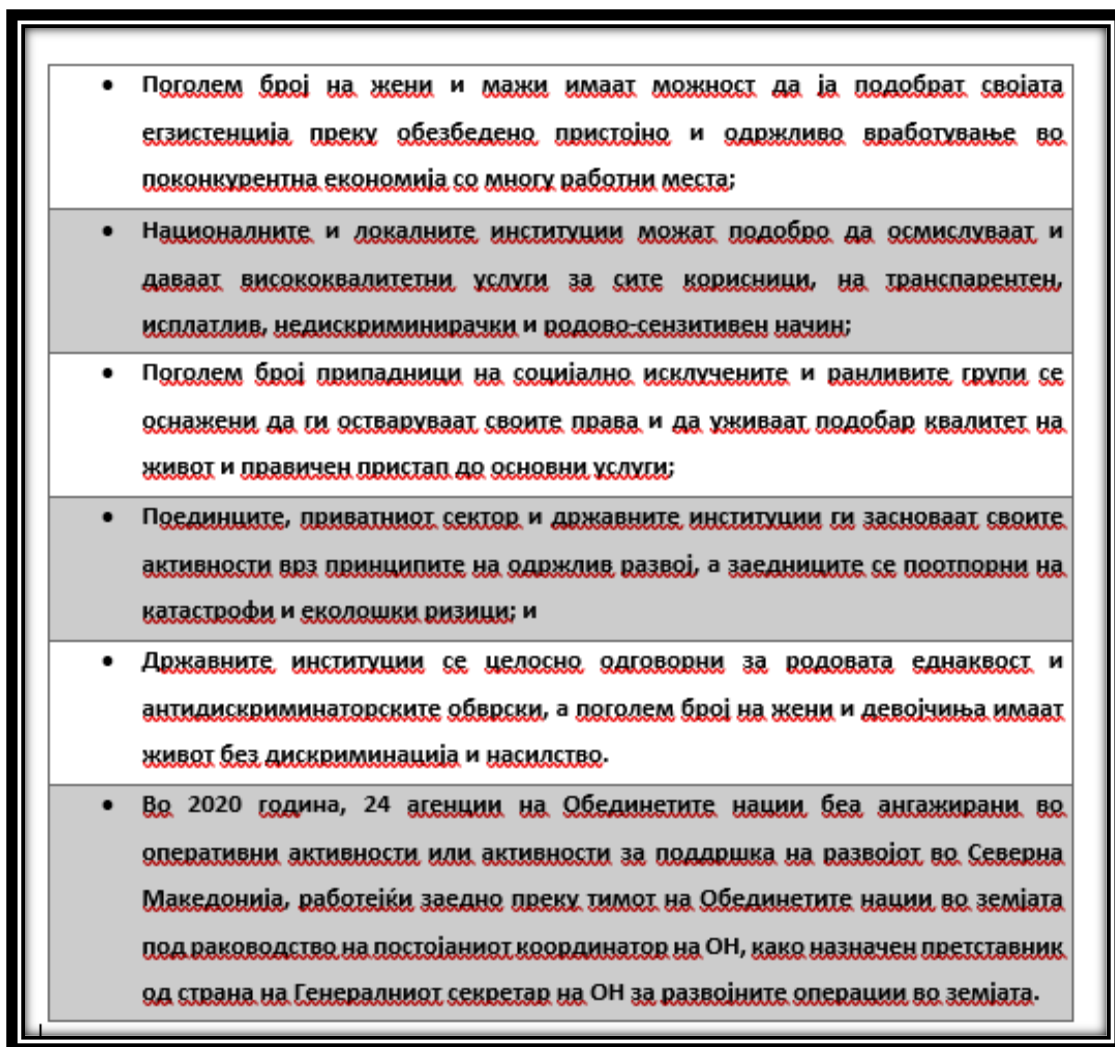
На слика бр. 2 се прикажани сите Агенции на ОН вклучени во оперативните активности за развој во РСМ:

24 агенции на ОН вклучени во оперативните активности за развој во Северна Македонија	
ФАО	Организација на Обединетите нации за храна и земјоделство
ИАЕА	Меѓународна агенција за атомска енергија*
МОТ	Меѓународна организација на трудот
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
ИОМ	Меѓународна организација за миграции
МТУ	Меѓународна телекомуникациска унија *
ОХЦХР	Канцеларија на Високиот комесар на Обединетите нации за човекови права
УНДП	Програма за развој на Обединетите нации
УНДРР	Канцеларија на Обединетите нации за намалување на ризикот од катастрофи *
УНДСС	Канцеларија на ОН за безбедност и обезбедување
УНЕЦЕ	Економска комисија на Обединетите нации за Европа *
УНЕП	Програма за животна средина на Обединетите нации
УНЕСКО	Организација на Обединетите нации за образование, наука и култура *
УНФПА	Фонд за население на Обединетите нации
УНХЦР	Висок комесар на Обединетите нации за бегалци
УНИЦЕФ	Фонд за деца на Обединетите нации
УНИДО	Организација за индустриски развој на Обединетите нации
УНОДЦ	Канцеларија на Обединетите нации за дрога и криминал
УНОПС	Канцеларија на Обединетите нации за проектни услуги
УНВ	ОН волонтери *
ОН КПК	Канцеларија на постојаниот координатор на Обединетите нации
UN Women	Организација на Обединетите нации за родова еднаквост и зајакнување на жените
СБ	Групација на Светска банка
СЗО	Светска здравствена организација
* нема физичко присуство не е потписник на ПОР	

Слика бр.2 (преземено од: <https://northmacedonia.un.org>; посетено: 25.10.2022)

- **Тимот на ООН во РС Македонија**

ОН во РС Македонија работеа и сеуште работат на најважните стратешки приоритети за државата а истите се реализираат во согласност со стратешкиот документ - Партнерство за одржлив развој (ПОР) за 2016 - 2020 година, и сега со новата петгодишна стратегија (РСОР 2021-2025). Работата на ОН главно се базира на националниот развој и стратешките приоритети на земјата. Детално за секоја област, како и формулирање на резултатите се дефинираа заедничките цели на коишто ОН, РС Македонија и партнерите работеа и сеуште работат се детално се прикажани на слика бр.3.

Слика бр. 3 (преземено од: <https://northmacedonia.un.org/mk/about/our-team>;
посетено: 25.10.2022)

- **Клучни развојни партнери на ОН во РС Македонија**

„Активности на ОН во РС Македонија се реализираат преку: техничка поддршка, подобрување на капацитетите, искористување на ресурсите, социјална мобилизација, посредување за знаење, како и пилотирање и проширување на иновациите, за што од клучна важност се силните партнерства“.⁶ ОН во РСМ и понатаму продолжуваат да работат заеднички со над 200 партнери, како со национални така и со локалните власти, потоа со граѓанскиот, приватниот сектор и многу други.

1.4 ДИПЛОМАТИЈА – ТЕОРЕТСКИ АСПЕКТИ

1.4.1 Општо за дипломатијата

Многу експерти констатирале дека дипломатијата датира од кога постои и комуникација помеѓу луѓето, во античкиот период, а можеби и порано (Митревска 2010:25). Уште многу одамна е користен системот за испраќање на претставници во улога на преговарачи или олеснувачи, а се со цел решавање на одреден проблем. За таа цел уште во тогашното општество се избирале точно определени луѓе со локален авторитет. Тоа најчесто биле луѓе кои имале способност за добра двонасочна комуникација и кои би придонеле да преовладее разум, а не сила. „Дипломатија“ води потекло од грчкиот збор „Диплома“ што во превод значи акт на суверен превиткан на две“. Повеќето од авторите претпоставуваат дека терминот дипломатија се користел и во минатото, кога некој пратеник носел документ со себе и бил овластен да го предаде на друг. Носителот на дипломата започнал да се нарекува дипломат (Нацев, Петрески 2013:73).

Според Беригде (Berigde), дипломатијата претставува водење на меѓународни односи повеќе со преговори отколку со сила, пропаганда или примена на правото (Beridge 1995:1). Според Фелтам (Feltham), темелот на дипломатијата претставува комуникацијата, пренесување на мисли и идеи, помеѓу државите и влади, а се повеќе и помеѓу овие и меѓународните организации (Ник 1997:14).

6) <https://northmacedonia.un.org/2021> Северна Македонија - Годишен извештај за остварените резултати, мај 2021; посетено: 25.10.2022

Според Марковски, во современата литература поимот дипломатија, најчесто се одредува, односно се поврзува со: „Грчкиот збор диплома, што значи формално посредување во меѓусебното комуницирање помеѓу државите. Одредбите и правилата. Органите кои ги извршуваат работите. Способноста за водењето на преговорите. (Марковски 2002:17)“. Преносното значење на овој поим претставува мудро, претпазливо и учтиво однесување.

1.4.2. Историски приказ на дипломатијата

Во литература не е пронајден точен датум на настанување на дипломатските односи. Првите дипломатски односи се појавуваат во период на основање на државите се со цел обезбедување на подобра егзистенција. Тогашните дипломатски односи ни најмалку не наликувале на денешните, но сепак експертите ги опишуваат како први белези на дипломатските односи. Гледано низ историјата многу значајни личности се спомнуваат како носители на пораки и преговарачи, меѓу кои можеме да ги вброиме оние кои се споменуваат во Хомеровата Илијада, потоа апостол Павле, Мојсие, Кралот Давид испраќал и примал пратеници и многу други. „Оние кои пренесувале одредена вест во Античка Грција ги нарекувале “angelos”, што им давало одредено религиско значење. Поделената Грција во која се работело по принцип на еднаквост на градовите–држави, поради мултилатералниот состав на државата, била сосема погодна за развој на дипломатијата“ (Вукадиновиќ 2014:10). Конкретен развој е констатиран во Римската држава, што може да се нарече дипломатија, бидејќи тргнале од претпоставки. Тука се бележат првите конкретни чекори на нивните пратеници кои се упатувале во освоените држави, а потоа истите имале за задача по враќањето во Рим да поднесат извештаи за состојбите во тие држави. Веќе поголем напредок на дипломатијата се јавува во периодот на ренесанста и тоа во италијанските градовите, каде се развива онаа што подоцна станува модерна дипломатија. Со доаѓањето на Французите успеале да го потиснат италијанскиот систем на дипломатијата, но сепак италијанските дипломати имала такво силно влијание врз Франција, што и тие самите почнале да создаваат постојани делегации. Во 1626 година во

Франција се забележува клучен момент, кога е основано првото Министерство за надворешни работи кое станува главно и постојано средиште за водење меѓународни работи. Тогашното МНР го креирал кардиналот Ришелје (Richelieu) како дипломатски советник на Јуј XIII. Под ова влијание се создаваат министерства во сите европски земји.

Првото кодифицирање на дипломатското однесување е донесено на Виенскиот конгрес 1815 година. На конгресот се донесуваат правилата за дипломатско однесување и практикување на дипломатските должности, со што се поставени темелите за понатамошното надградување на дипломатијата.

Првата Светска Војна претставува и првото искушение за нормално функционирање на дипломатијата, каде што на површина излегле сите недостатоци. Се сметало дека Лигата на народите е вистинско место за дискутирање и решавање на проблемите, но во пракса не било така. Напнатоста не била намалена ниту во периодот од 1920 до 1939 година, кога започнува Втората Светска Војна (Woods, Serres 2004:24). Клучна улога во создавање на нов светски систем и механизам за оневозможување избивање на нова војна одиграле САД. Овозможено е создавање на ООН како нова меѓународна политичка организација за одржување на мирот, сигурноста, создавање превентивни механизми и заштита на загрозените, малите и немоќните држави. Според многу експерти ова го означува процесот на евалуирање на модерната дипломатија.

По Втората Светска Војна следно поголемо искушение за современата дипломатија е крајот на осумдесетите години, поточно поделеноста на двете спротивставени суперсили, САД и СССР. Овој период на изразени спротивставувања што кулуминира со Кубанската криза во 1962 година, уште се нарекува и студена војна. Со взаената попустливост од двете страни во меѓусебните односи, доаѓа до интензивирање на дијалогот помеѓу суперсилите, што од друга страна значи дејствување на дипломатските алатки.

1.4.3. Цели и задачи на дипломатијата

Најважно за дипломатијата е поставување на нејзините цели и задачи на делување. Во теоријата постојат повеќе поделби за целите и задачите и тоа од страна на многу автори. Па според тоа, според професорот Гоцевски основна цел на дипломатијата е да ги отстрани сите пречки, разлики и несообразности меѓу државите и народите, како во денешното модерно време така и низ континуитетот на изминатите времиња. Токму вака поставената цел ги произведува и задачите со кои треба да се справи или да ги спроведе воената или одбранбената дипломатија. Поедноставено, оваа поделба би се подвела на задачи од легална - јавна и задачи од илегална - тајна природа (Гоцевски:2002:456). Според Р.П. Баршон (R.P.Barshon): “Опсегот на дипломатијата може да се категоризира во шест подрачја, а од кои произлегуваат и други подгрупи, како што се: претставување, наслушување, подготвување, намалување на отпор, поредок и правни промени, создавање, подготовка и дополнување на меѓународни прописи”(Zečević 1990:14). Од произнесеното можеме да констатираме дека дипломатијата има главна цел примена на своите алатки за делување да придонесува за донесување на клучни одлуки во интерес на билатерални или мултилатерални размери.

1.4.4. Видови на дипломатијата

Како и кај поделбата на задачите и целите, исто така и кај поделбата на видовите на дипломатијата, повеќе автори различно ја класифицираат демократијата. Така да првата поделба која е анализирана е поделбата според Станко Ник (Stanko Nik), кој подрачјата на дипломатијата ги поделил на: воена дипломатија, економска дипломатија, културна дипломатија и други кои се појавиле како подгрупи кои се спроведуваат преку аташе за медиуми, аташе за работа, аташе за образованието, финансиско аташе, земјоделско аташе, религиска дипломатија, спортска дипломатија и друго (Ник 1997:71). Втора поделба на видовите на дипломатијата е многу пообемна и опфаќа повеќе видови на дипломатија:

- **Тајна и јавна дипломатија.** Тајната дипломатија е многу значајна во менаџирање на сложени преговарачки процеси. “Според Ковачевиќ под поимот тајна дипломатија често се подразбираат две различни работи: тајни меѓународни договори и водење

переговори надвор – скриени од очите на јавноста (Ковачевиќ 2010:198)“. Додека пак јавната дипломатија претставува пренесување на информации и предавање позитивна слика кои создаваат услови за меѓувладина соработка (Ковачевиќ 2010:96).

- **Формална и неформална дипломатија.** Формална дипломатија е кога определени и овластени дипломати се среќаваат отворено на определени места за оваа делатност и ја вршат својата работа согласно востановена практика или според усвоени правила и процедури. За разлика од формалната, неформална дипломатија нема точно определено место за одвивање, без разлика што тоа го налагаат дипломатските правила. Неформалната дипломатија Ортаковски ја групира во неколку подгрупи и тоа: „Пинг-Понг“ дипломатија; Дипломатија на “Втор колосек”; Дипломатија на олеснувач (Facilitator); Класична неформална дипломатија (Ортаковски 2010:21).
- **Економска дипломатија.** Многу автори сметаат дека ова е правата форма на дипломатија која се појавила, пред се поради егзистенцијата на луѓето. Овој вид на дипломатија е значаен и ден денес, поради фактот што секоја држава настојува да го зголеми економскиот потенцијал.
- **Превентивна дипломатија.** Претставува една од најважните форми на современата дипломатија, затоа што човечанството извлече многу заклучоци од минато и тоа од воените судири, конфликти, пандемии и слично. Превентивната дипломатија, всушност претставува превентивна акција која ја преземаат меѓународните актери за спречување не само вооружени судири, туку и спречување на катастрофи од големи размери.
- **Одбранбена дипломатија.** Претставува: “Збир на разновидни меѓународни активности базирани на дијалог и кооперација, водени билатерално од Министерството за одбрана со сојузниците, партнерите и другите пријателски земји, за промоција на достигнувањата на одбранбената политика во поддршка на надворешната политика на РСМ”(Стојанов 2013:32). Од друга страна Карагаќа, одбранбената дипломатија ја дефинира како: “Значењето на современата воена

дипломатија, како дел од општата дипломатија, која е насочена кон воено - политички и безбедносни аспекти на меѓународните односи”(Карагаќа 2007:196).

- **Воена дипломатија.** „Претставува воено дипломатска организација - институција која ги планира, организира и води воените односи со странство, користејќи сопствена методологија (методи, сили и средства) за реализација на задачите од воена природа во меѓународните односи (Гоцевски 2002:460)“. Од дефиницијата произлегува дека функцијата на воената дипломатија е во претставување на вооружените сили, заштита на државните интереси и други сегменти поврзани со вооружените сили.
- **Шатл дипломатија.** “Според Живановиќ шатл дипломатија е преговарање во кое практично нема директен контакт помеѓу преговарачките страни, туку тоа се спроведува преку посредници“ (Живановиќ 2010:257). За Шатл дипломатијата Ортаковски појаснува дека: “Претставува нова дипломатска метода, која воедно е комбинација од тајното преговорање со јавното движење на дипломатите.“ (Ортаковски 2010:25). Таа најчесто се врши од трета страна која служи како посредник меѓу страните во судирот, кои инаку не комуницираат меѓусебно. Во тој процес вообичаено е посредникот да презема последователни патувања (shuttling) од една до друга локација на страните во конфликтот. Според Ортаковски, тој не е само обичен пренесувач на пораки, туку тој е задолжен и за текот на преговарачкиот преоцес.
- **Алиби дипломатија.** Сите дипломатски активности преку кои државата настојува да добие поддршка за сопствените активности, се нарекула алиби дипломатија. Сите политички иницијативи, преговори и други дипломатски активности кои се замена за вистинска акција, насочени на добивање поддршка од домашното и/или меѓународното јавно мислење (Ковачевиќ 2010:283).

1.4.5. Појава на нови дипломатски форми и учесници во меѓународните односи

Процесите на демократизацијата, техничко – технолошкиот и комуникацискиот развој, економскиот напредок, глобализација и сл. се главните сегменти кои поттикнаа нови концепти на дејствување во современата дипломатија. Првиот сегмент, е замената на тајната со јавната - отворената дипломатија (Марковски 2002:26), што значеше и остварување на демократската контрола над надворешната политика. Формулираниот план на надворешните активности на една држава, овозможува нејзините граѓани да бидат запознаени со целите кои се зацртани. Едноставно кажано за овој сегмент е тоа што е во директна зависност од степеност на информираност на домашната јавност за целите, интересите и активностите на надворешната политика. Во зависност од информираноста ќе бидат и реакциите на граѓаните. За секоја дипломатска влада информирање на јавноста треба да биде репер за исправноста и намерата за преземање на одреден дипломатски потег.

Вториот сегмент на новите дипломатски форми и учесници во меѓународните односи се однесува на активностите кои се спроведуваат низ меѓународни институции, како ООН или другите меѓународни организации. Тука се сврстуваат сите позначајни прашања, почнувајќи од заштитата на човековите права, животната средина, социјалната сфера, па се до одредени меѓународни конфликти.

Третиот сегмент на меѓународните односи кој ги опфаќа современите дипломатски форми, детално е анализиран во овој магистерскиот труд. Истиот се однесува на современата мултилатералната дипломатија на ООН и формите на мултилатерализмот. Со својата специфика и начинот на дејствување на мултилатералната дипломатија, значително го изменија начинот на дејствување на класичната дипломатија.

1.4.6. Влијанието на современата дипломатија во зачувување на мирот

1.4.6.1. Дефинирање на поимот „мир“

Поимот мир води потекло од латинскиот термин „паксна мир“ што означува позитивна слика и во негативна слика. Во позитивна смисла мирот претставува: сокојство, тишина, благосостојба, а во негатива конотација означува отсуство на војна и насилство. Во однос на меѓународното право, мирот претставува меѓусебен однос на оние кои не се војна, а се однесува на социјалниот мир или односи помеѓу заедниците. Мирот може да се обезбеди и со договор за да се стави крај на воен конфликт. Во литературата се сретнува и мир на индивидуално ниво а се однесува за внатрешната состојна на индивидуата, чувство на отсуство на омраза или бес, а присуство на благосостојба. За религиите исто така значаен сегмент е мирот, кој го прокламираат за себе и за другите⁷. Меѓународен ден на мирот се прославува на 21 Септември од страна на УНЕСКО. “Нема начин до мир. Мирот е патот “ - Махатма Ганди. “Не треба само теоретски да се потенцира значењето на мирот. Човек мора да верува во тоа. И не е доволно да се верува. Треба да работиш за да го добиеш” - Еленор Рузвелт. “Мирот не е само далечна цел што ја бараме, туку средство со кое ја постигнуваме таа цел” - Мартин Лутер Кинг.⁸ Според Малески првите размислувања за мирот во рамките на меѓународниот систем на суверени држави, кој дефинитивно се конституира дури кон средината на 17-от век, ги среќаваме на почетокот од 14-от век. Пјер Дибоа, со едно свое дело („De Recuperatione Terre Sancte”) објавено во годините меѓу 1305 и 1307, е предвесник на една мисловна струја што ја застапува каузата за мир меѓу народите (Малески 2000:48).

7) <https://mk.erf-est.org/11511-paz.html>; посетено на 22.10.2022

8) <https://mk.warbletoncouncil.org/paz-577>; посетено на 23.10.2022

1.4.6.2. Основни принципи во конструктивно градење и зачувување на мирот

Според Стојановски поделбата е извршена на краткорочно и долгорочно градење на мирот, а истата се состои од три феномени: симултаност на активностите, гравитирање на ставовите и притисокот за брзо решавање (Стојановски 2010:25). Краткорочните решенија се оние кои се однесуваат и се водени од кризата. Тоа се решенија кои бараат итно решение, а резултираат од интервенцијата на медијаторите. Додека пак за долгорочните решенија е потребен подолг процес кој може да трае повеќе години, во кој треба да се реализираат повеќе проекти и решенија за да се дојде до стабилизација. Секако дека од круцијално значење за зачувување и градење на мирот е постконфликтниот период, како и имплементација на заклучоците, за да не дојде до повторна дестабилизација, а со тоа и нарушување на мирот.

Доколку се согледаат активностите кои претстојат за градење на мир, тогаш тие можат да се поделат според нивоа. Според Ледерах (Lederach) постојат три нивоа на активности на градење на мир: врвно, средно и коренито (Lederach 1998:59). Според органската перспектива на градењето на мирот и политиката во постконфликтната фаза, мора да се гледа како отворен, пристапен систем кој се темели врз основа на учеството. Последната напомена за истакнување е тенденцијата на фокусирање на постконфликтниот систем на градење на мир, кон техничките задачи на поширокиот процес на трансформација. Овој процес е многу важен за земјите во транзиција или за земјите кои имаат излезено од процесот на транзицијата и допира до прашањата и потрагата за меѓусебно помирување. Според Стојановски за Балканот како регион кој во минатото имаше многу конфликти, потребно е сериозно работење на планот на креирањето на долгорочен, одржлив мир. Образованието на младите генерации во самите балкански земји, заедно со големите светски политички, економски и воени системи, како ЕУ, НАТО и ООН, заедно со САД и Русија, ќе бидат главните носители на овој процес во иднина (Стојановски 2010:25).

1.4.6.3. Глобален индекс за мир на Западниот Балкан

За да се анализира мирот и тоа од повеќе аспекти на ниво на држава или регион на светско ниво се користи анализирање претставено преку Глобален индекс на мир. Од воведување на индексот во 2008 година од континентите Европа е најдобро рангирана, во споредба со другите. Тоа го покажува и извештајот за 2021 година, каде што осум од десетте најдобро проценети држави се во Европа. На дното на индексот на Европа, традиционално се наоѓаат државите од западен Балкан, со укажување на потребата да се работи на подобрување на сите димензии.

Анализирајќи го Глобалниот индекс за мир, од графиконот бр. 1 се забележува дека РС Македонија се наоѓа на високото 40 место и е најдобро рангирана држава, во споредба со другите држави од западниот Балкан. Овој скок на РС Македонија на 40тото место на индексот, се должи на резрешување на отворениот спор со Р.Грција, а по неа во наредните 10 се и Србија (44), Албанија (48), Црна Гора (51), Босна и Херцеговина (71) и Косово (80) место, укажувајќи на потребата на нивно приближување до останатиот дел на регионот.⁹ Детално тоа е графички прикажано на графиконот бр.1

Графикон бр.1 (Глобален индекс за мир 2021; преземено: <https://mk.voanews.com/a/6240894.html>, посетено 18.10.2022)

RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE
1	Iceland	1.1	↔	29	Qatar	1.605	↑ 2	57	South Korea	1.877	↓ 12
2	New Zealand	1.253	↑ 1	30	Estonia	1.612	↔	58	Tanzania	1.892	↓ 9
3	Denmark	1.256	↑ 2	31	Spain	1.621	↑ 1	= 59	Malawi	1.909	↑ 6
4	Portugal	1.267	↓ 2	32	Italy	1.652	↓ 3	= 59	Moldova	1.909	↑ 4
5	Slovenia	1.315	↑ 5	33	United Kingdom	1.658	↑ 6	61	Cyprus	1.912	↓ 3
6	Austria	1.317	↓ 2	34	Taiwan	1.662	↔	62	Equatorial Guinea	1.915	↓ 9
7	Switzerland	1.323	↑ 2	35	Latvia	1.686	↔	63	Jordan	1.916	↑ 4
8	Ireland	1.326	↑ 3	36	Kuwait	1.688	↔	64	Panama	1.919	↓ 3
9	Czech Republic	1.329	↓ 1	37	Lithuania	1.689	↓ 6	65	Namibia	1.927	↓ 5
10	Canada	1.33	↓ 3	38	Ghana	1.715	↑ 2	66	Greece	1.932	↓ 10
11	Singapore	1.347	↓ 5	39	Costa Rica	1.735	↓ 1	67	Kazakhstan	1.936	↑ 1
12	Japan	1.373	↔	40	North Macedonia	1.744	↑ 11	68	Argentina	1.945	↑ 3
13	Finland	1.402	↔	41	Botswana	1.753	↑ 2	69	Eswatini	1.955	↑ 12
14	Norway	1.438	↑ 1	= 42	Indonesia	1.783	↑ 2	70	Madagascar	1.963	↔
15	Sweden	1.46	↔	= 42	Mongolia	1.783	↓ 1	71	Zambia	1.964	↓ 24
16	Australia	1.47	↓ 2	44	Serbia	1.797	↓ 3	72	Bosnia and Herzegovina	1.97	↑ 2
= 17	Croatia	1.48	↑ 6	45	Laos	1.809	↑ 3	73	Oman	1.982	↑ 2
= 17	Germany	1.48	↑ 1	46	Sierra Leone	1.813	↑ 10	74	Jamaica	1.992	↓ 1
19	Hungary	1.494	↑ 3	47	Uruguay	1.817	↓ 10	75	Paraguay	1.997	↑ 7
20	Belgium	1.496	↓ 3	48	Albania	1.824	↓ 2	= 76	Kyrgyz Republic	1.998	↑ 20
21	Netherlands	1.506	↓ 2	49	Chile	1.831	↑ 1	= 76	Liberia	1.998	↓ 17
22	Bhutan	1.51	↓ 2	50	Vietnam	1.835	↑ 19	78	Cambodia	2.008	↓ 7
23	Malaysia	1.515	↑ 1	51	Montenegro	1.847	↑ 3	79	Morocco	2.015	↑ 9
24	Poland	1.524	↑ 9	52	United Arab Emirates	1.848	↑ 12	= 80	Angola	2.017	↑ 7
25	Romania	1.53	↓ 4	53	The Gambia	1.853	↑ 13	= 80	Kosovo	2.017	↔
26	Slovakia	1.557	↔	54	Senegal	1.864	↑ 1	82	Dominican Republic	2.024	↓ 5
27	Bulgaria	1.577	↑ 1	55	France	1.868	↑ 7	83	Rwanda	2.028	↓ 4
28	Mauritius	1.592	↓ 3	56	Timor-Leste	1.873	↓ 4				

9) <https://epi.org.mk/post/17850>, посетено: 18.09.2022

Од графиконот се заклучува дека ситуацијата на глобално ниво е влошена со просечен пад на секоја земја од два проценти. На сето тоа свое влијание имаше глобалната економска криза, бегалската криза, конфликти на Блискиот исток. Земјите од Европа се исклучок од овој тренд, па затоа имаат и подобрување на својот индекс. Онаа што кај некои земји од Европа вилијаеше е пандемијата на Ковид-19 вирусот, демонстрациите и слично. За да индексот на Европа се подобри неопходно е да се поправи индексот на мир во државите од Западен балкан. Според Кацарска индексот на државите од Западен балкан потребно е да ги преземат следниве чекори. Прво, забрзана интеграција во ЕУ ќе помогне но нема да биде гаранција за компонентите кои го сочинуваат активниот мир. Второ, за подобрување на националните перформани, неопходни се инвестиции во нашата држава но и кај соседните држави паралелно. Трето, решавањето на спорните прашања меѓу државите е клучно не само од политички аспект туку и за економскиот развој и поширокото општествено помирување.¹⁰

Бидејќи сеуште се сумираат податоците на Глобалниот индекс за 2022 година, во оваа анализа не е земена моменталната воена состојба во Украина.

10) <https://epi.org.mk/post/17850>, посетено: 18.09.2022

1.5.МУЛТИЛАТЕРАЛИЗМОТ И СОВРЕМЕНАТА МУЛТИЛАТЕРАЛНА ДИПЛОМАТИЈА – ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ

1.5.1. Општо за мултилатерализмот како поим

Мултилатерализмот според Мајлс Келер (Miles Kahler) претставува „меѓународно владеење“ односно глобално владеење на „повеќемина“, а главната цел беше истиснувањето на билатералните дискриминаторски аранжмани за кои се верувало дека ќе ја зголемат моќта на силните над слабите и со тоа ќе го зголемат меѓународниот конфликт. Во 1990 година Роберт Кеохан (Robert Keohane) мултилатерализмот го дефинира како „Практика за координирање на националните политики во групи од три или повеќе држави“ (Keohane 1990:731). Од друга страна пак, Џон Руги (John Ruggie) го елаборираше мултилатерализмот како концепт базиран на „неделивост“ и „дифузен реципроцитет (меѓународни односи)“ како институционална форма која ги координира односите меѓу три или повеќе држави врз основа на генерализирани принципи и правила кои наложуваат соодветно преговарање без оглед на поединечните интереси и стратешки потреби на секоја од страните (Ruggie 1992:861).

Светот денеска се соочува со многу проблеми и предизвици како што се тероризмот, нуклеарното наоружување, климатски промени, пандемијата и војната во Украина. Се очекува ООН преку нејзините тела, механизми, програми и сл. да преземе соодветни акции преку организирање на конференции со акцент на враќање на мирот онаму каде што има војна, зачувување на мирот и колективната безбедност. Една од можностите кои даваат резултат се примената на мултилатералните конференции и преговори од кои произлегува дека ООН се значаен фактор во мултилатералната дипломатија и разрешувањето на меѓународни спорови и прашања. Но ООН како таква со своите механизми не би можле да издејствуваат веднаш пристапување кон преговори и не секогаш по ненасилен пат да се решаваат спорите и конфликтите. За таа цел неопходна е соработка, впрочем и мултилатералната дипломатија се темели на успешна соработка, посебна улога во тоа има Европската Унија (ЕУ) со ангажман на своите држави членки. Покрај овие две организации а се со цел да се задржи мултилатералниот карактер, неопходно е за време на преговорите да се вклучат доколку е потребно и невладините организации. Од наведеното се

констатира дека процесот на преговарање во рамките на овие две организации е многу посложен во однос на билатералните преговори.

Конфликтите, војните и насилните судири се исклучени и не се опција за решавање на одреден меѓународен проблем. Според наведеното се констатира дека мултилатерализмот како форма на институционалното залагање на организациите претставува волја за регулирање на споровите и конфликтите по мирен пат, со вклучување на преговарите како една од опциите.

1.5.2. Поим и карактеристики на мултилатерална дипломатија

Билатералната дипломатија повеќето од експертите ја сметаат за традиционална дипломатија и истата нуди нуди најчесто брзи и успешни решенија кои ги задоволуваат двата ентитети – учесници. За разлика од неа, мултилатералната дипломатија која по својата суштина е посложена, нуди долгорочни и поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста. Затоа поради комплексноста на мултилатералната дипломатија, истата се спроведува преку различни методи во однос на традиционалната билатерална дипломатија.

Развојот на денешниот свет не би можел да се замисли без ефикасното функционирање на меѓународните организации. За современа форма на таквите организации се смета појавата после Првата Светска Војна, кога е формирана Лигата на народите. Новата ера на функционирање на меѓународните заедници се смета после Виенскиот конгрес од 1815 година, кога се најавени формирања на регионални меѓународни организации. Дополнителна поткрепа и услови за функционирање им овозможуваат меѓународните договори на ваквите организации, а дополнително им даваат правен темел за постоење и дејствување како меѓународни организации во остварување на нивните цели. “Меѓународните универзални организации настојуваат да ги опфатат сите држави во светот, како на пример ООН, специјализирани организации на ООН и некои други меѓународни организации, додека пак регионалните меѓународни организации опфаќаат одредени држави од одреден регион”(Запрова, Сотироски 2014:35).

Терминот мултилатерализам претставува соработка и преговарање помеѓу најмалку три засегнати страни – ентитети. Во литературата поимот мултилатерализам е дефиниран како светски систем за решавање и надминување на спорови со кои се засегнати најмалку три страни, искористувајќи ги притоа сите институционални демократски дејствија, за изнаоѓање на взаемно прифатливо решение и надминување на конфликтот.

1.5.3. Обединетите Нации и мултилатералната дипломатија

ООН преку примената на современата мултилатерална дипломатија инсистираат на одржување на стабилност на државите и во услови на глобална криза, со поттик за зајакнување на економските системи. “Мултилатералната дипломатија е стара колку и Вестфалскиот поредок на независни територијални држави. Иако има значителен пораст во бројот и важноста на мултилатералните институции и на недржавните актери, сепак, останува таква каква што е и ден денеска. Мултилатералната дипломатија се разликува од традиционалната билатерална дипломатија според средината или арената во која се одвива таа” (Саливен 2009:385). “Промените, обично, се случуваат преку војна или преку технолошки иновации. Наполеоновите војни доведоа до создавање на Спогодбата на Европа (Concept of Europe), Првата светска војна до Лигата на народите, а Втората светска војна до ООН, при што победниците во секоја војна се обидуваа да воспостават систем или организација за да ги зачуваат стекнатите придобивки и да спречат идни војни” (Авиел 2009:27). Обединетите нации на 31 јануари 1999 година на Светскиот економски форум, во говорот на тогашниот Генерален секретар Кофи Анан за првпат го предложија Глобалниот договор. Генералниот секретар ги предизвика деловните лидери да се придржат на една меѓународна иницијатива „Глобалниот договор“ која би ги собрала на едно место компаниите заедно со агенциите на ОН, трудот и граѓанското општество за да ги подржат деветте принципи во областите на човековите права, работните стандарди и човековата средина (Хасан 2009:218). Затоа, водачите на надворешната политика на државите, меѓународните промотори, медијаторите, активистите, лобистите и сите останати дипломатски претставници, треба да водат грижа да ги придобијат медиумите со водењето на стабилна внатрешна, но и надворешна политика.

1.5.4. РС Македонија и мултилатералната дипломатија

Мултилатералните настани од типот на мировни конгреси или конференции, во поновото време мултилатералните форуми се можност за влез на секоја нова држава. Од осамостојувањето на РМ па се до нејзино меѓународно признавање и зачленување во меѓународните организации, на почеток се одвиваше со процесот за решавање на конфликт, односно признавање на државите сукцесори на СФРЈ. На просторот СФРЈ во тој период веќе се одивале воени дејствија, па ОН се вклучува во барање на решение за кризата. Во тој период се воведува ембарго за оружје на СФРЈ. Ова претставува прва резолуција на ОН сврзана со дисолуцијата на СФРЈ. По примерот на и редоследот на признавање на Словенија и Хрватска во меѓународните мултилатерални форуми, по следниот редослед признавање од ЕЗ, прием во КЕБС, прием во ОН и Р.Македонија започна со активности и барања за признавање. Јасни сигнали во тоа време биле испратени од страна на Р.Грција која се спротиставувала да бидеме признаени под уставно име Република Македонија, кој подоцна ќе прерасне во децениски спор помеѓу двете држави. Но дали беше едноставен патот до полноправно членство на РМ, говорат фактите кои ги изнесува Тавчиоски, за тоа колку консултативни и координативни средби беа потребни во државата и надвор од неа. Тој ја истакнува важноста на мултилатералната дипломатија во тој клучен момент по осамостојување на нашата држава и присебноста на тогашните политичари на чело со првиот претседател на РМ – Киро Глигоров. (Тавчиоски 2017:9). Во суштина од денешен аспект можеме да анализираме дека токму преку мултилатералните конференции се истекнаа кандидатурата на нашата држава како рамноправна членка во ОН.

Р.Македонија со договорот за Времената спогоба потпишана во Њујорк на 13 септември 1995 е примена во ОН како полноправна членка со привремена референца „Поранешна Југословенска Република Македонија - FYROM“, се до решавање на билатералниот спор за името со Р.Грција. Спорот е надминат со потпишување на Преспанскиот договор, кој во литературата се сретнува и како Договорот од Преспа. Преспанскиот договор претставува меѓународен договор кој е потпишан на 17 јуни 2018 година. Според Тавчиоски имајќи в предвид дека во глобализираниот свет скоро и да нема

релевантно прашање кое нема мултилатерална димензија, потребни се вистински адаптирања на МНР на РС Македонија и на дипломатската мрежа кон современите состојби во светот и на потребите на земјата. Потребна е национална стратегија за надворешната политика на РМ (по можност консензуално усвоена во Собранието), во која мултилатерализмот ќе го добие вистинското и заслужено место (Тавчиоски 2017:13).

1.6. ПРИНЦИПИ НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА РС МАКЕДОНИЈА

Анализата на дејствувањето на носителите на надворешната политика на РС Македонија упатува на заклучокот дека во процесот на остварувањето на сопствените надворешно-политички приоритети, нашата држава од стекнувањето на независноста до денес се води од шест главни темелни поставки¹¹, кои како носечки дел од принципите на дејствувањето на Обединетите нации, се прифатени во поголема или помала мера од сите демократски држави во светот.¹²

- Решавање на конфликтите, споровите и отворените прашања помеѓу државите по мирен пат (Наумовски, Спасеновски, Андоновски 2018:5);
- Придржување до меѓународно - правниот принцип за непроменливост на границите на државите;
- Почитување и поддршка на политиката за натамошен развој на човековите права во државите (Наумовски, Спасеновски, Андоновски 2018:5);
- Поддржување на напорите за разоружување и непролиферација на нуклеарното оружје и давање поддршка за нуклеарното разоружување, забрана на сите оружја за масовно уништување;
- Поддршка на уредувањето на меѓународните економски односи од аспект на тоа да се заштитат интересите на помалите и недоволно развиените држави.

Од горенаведеното се констатира дека надворешната политика на РС Македонија е насочена кон мирољубива политика и добрососедство, со взаемно почитување и интеграција во Европска Унија. Оваа всушност се и начелата на нашата надворешна политика, од нејзиното осамостојување па се до ден денес. РС Македонија е насочена кон евроатланската интеграција и целосна интеграција во Европската Унија.

11) <https://mfa.gov.mk>; посетено: 20.10.2022

12) <https://un.org/aboutun/charter/index.html>; посетено: 20.10.2022

ГЛАВА:2 МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

2.1. Предмет на истражување

Поучени од искуствата на двете Светски војни, потоа студената војна и слично, ООН земаа главна водечка улога во зачувување на мирот. Денешницата која се карактеризира со се поголема меѓузависност, како резултат на процесот на глобализација, бројни отворени: меѓународни политички, економски, правни, еколошки, здравствени, безбедносни, хуманитарни и други видови на прашања од глобален или регионален карактер, кои се предмет на мултилатералните односи и мултилатералната дипломатија, во континуитет секојдневно се прошируваат. Како што е објаснето подолу, за меѓународни прашања со кои се засегнати повеќе од две држави можат да се решаваат по пат на мултилатералната дипломатија и тоа со преговарање, преку размена на мислења и идеи. Предметот на истражување во овој магистерската труд се однесува на примената на современата мултилатералната дипломатија на ООН, за меѓународни прашања со кои се засегнати повеќе од два ентитети, со главна цел за зачувување на мирот и колективната безбедност.

Всушност во оваа истражување детално се анализира ефикасноста на современата мултилатерална дипломатија на ООН, која може да се види преку огромниот број на усвоени мултилатерални договори и конвенции кои може да претставуваат решение за таквиот вид на глобални проблеми и конфликти. Според тоа се заклучува дека современата конференциска дипломатија има големо значење и уште поголемо позитивно влијание со нејзините исходи врз проблемите со кои секојдневно се соочуваме на глобално ниво. Преку современата мултилатерална дипломатијата на ООН како една од најважните алатки, се користат преговорите кои имаат за задача да разрешат конфликти, кои се развиени до тој размер да не го нарушат мирот. Па оттука, превентивната улога на мултилатералната дипломатија на ООН исто така е важен сегмент во стабилизацијата и одржување на мирот. Активностите на ООН може да се анализираат како: краткорочни, среднорочни и долгорочни. Во таа насока посебно внимание се посветува за идентификација на формите на мултилатералната дипломатијата во меѓународната комуникација.

Перспективите на мултилатералната дипломатија на ООН се потесно поврзани со ерата на глобализацијата и се во директна коегзистенција со развојот на новата технологија, а со тоа и развојот и проширување на меѓународните организации. Со повлекување на државите во ерата на глобализацијата, постои поголем простор кој е достапен за делување на телата при ООН за зачувување на мирот. Мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива за време на одржување состаноци на самити кои вклучуваат учество на повеќе од две земји. Пандемијата на КОВИД – 19 вирусот, ги изнесе на површина потребите на ООН за „онлајн“ комуникацијата, како начин за побрз проток на информации и реализација на состаноци, конференции и сл. Од тука произлегува дека перспективите на мултилатералната дипломатија на ООН се во директна коегзистенција со развој на новата технологија, развој на меѓународните организации, НВО и глобализацијата.

Од горенаведеното се констатира дека мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство, НВО, Милениумски развојни цели (MDG's). Исто така ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот, преку единствен реален пат за решавање на конфликтите и тоа по пат на преговарање. Секако дека мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно т.е. доколку конфликтните ситуации не се донесат пред организацијата предочна.

2.2. Цели на истражувањето

Во согласност со предметот на истражување во магистерскиот труд, како цели на ова истражување се поставуваат основни и поединечни цели и тоа:

- Основна цел е да се согледа влијанието на современата мултилатерална дипломатија на ООН, како таа се практикува и дали се применува во зачувување и одржување на мирот и просперитетот. Идентификување на подготвеноста на ООН да влијае навремено со користење на дипломатските алатки;

- Колку е застапено превентивното делување на ООН по пат на мултилатералната дипломатија во спречување на хуманитарни кризи и дали тие како меѓународна организација се доволно подготвени и едуцирани да извршат влијание, кое подоцна позитивно ќе влијае во зачувување на мирот;
- Компарација на конкретни примери во чие разрешување биле вклучени ООН, начинот на кој што ООН пристапиле, методите кои тие ги употребиле како и целисходноста во зачувување на мирот. Конкретен пример на мировната мисија на ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP, во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во РС Македонија во периодот на осамостојување.

Поединечни цели кои произлегуваат од истражувањето се:

- Какви стратегии и програми како дел на мултилатералната дипломатија на ООН се користат во зачувување на мирот;
- Кои начини и искуства ги нуди современата мултилатерална дипломатија на ООН, а истите се применуваат со единствена цел - зачувување на мирот;
- Мултилатералната и билатералната дипломатија иако взаемно споделуваат важни карактеристики, колку истите се разликуваат по структурата и потребите за делување;

Теоретските цели на оваа истражување се насочени кон проучување на соодветната литература поврзана со: ООН, дипломатијата, мултилатерализмот и современата мултилатерална дипломатија на ООН со акцент на зачувување на мирот. Теоретската цел има за функција да поттикне повеќе размислувања и идеи за нови механизми кои ќе придонесат кон зајакнување на односите на повеќе од две земји. За спроведување на ова истражување се искористени: историски, дескриптивен и експликативен метод. Поточно, детално е анализирана мултилатералната дипломатија и нејзините помошни алатки во делување, со акцент на зачувување на мирот. Исто така дефинирана е современата

мултилатералната дипломатија на ООН, преку детално опишување на истата, како и нејзиното разработување и анализирање.

2.3. Хипотеза на истражувањето

Кога во прашање се истражувачките хипотези, како двигатели и мотивирачки сегменти на ова научно истражување, тие се идентификувани од консултираната литература на претходните истражувања и од проблемот што не е доволно разјаснет и елабориран на оваа тема. Основна хипотеза од која се раководи истражувањето е:

„Современата мултилатерална дипломатија на Организацијата на Обединетите нации (ООН) претставува клучен фактор во зачувување на мирот и колективната безбедност во светот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави“.

Од аспект на научно набљудување во ова истражување се утврдени следниве поединечни, изведени хипотези:

- Одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа да се намалат ризиците од обновување на воените дејствија;

- Преку директното присуство на една операција на ООН може да се даде можност на дипломатите да постигнат успешно трајно решение на спорот, преку долгорочни активности;

- ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот, преку реален пат за решавање на конфликтите и тоа по пат на преговарање;

- Мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно т.е. доколку конфликтните ситуации не се донесат пред организацијата предоцна;

- Мировната мисија на ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP беше предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Република Македонија во периодот на осамостојување;

- Мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива кога се одржуваат состаноци на самити кои вклучуваат учество на повеќе од две земји;

- Мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство, НВО, Милениумски развојни цели (MDG's);

- Мултилатералната и билатералната дипломатија иако взаемно споделуваат важни карактеристики, сепак истите се разликуваат по структурата и потребите за делување;

- Перспективите на мултилатералната дипломатија на ООН се во директна коегзистенција со развој на новата технологија, развој на меѓународните организации, НВО и глобализацијата;

- Со повлекување на државите во ерата на глобализацијата, постои поголем простор кој е достапен за делување на телата при ООН за зачувување на мирот;

- Мултилатералната дипломатија која е покомплексна во споредба со билатералната дипломатија, нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста на целата меѓународна заедница;

- Во современата мултилатерална дипломатијата на ООН, се користат преговорите кои имаат за задача да разрешат конфликти, кои се развиени до тој размер да не го нарушат мирот.

2.4. Методологија на истражување

Во согласност со поставената структура за работа, теоретската анализа се базира на домашна и меѓународна научна и стручна литература, каде што детално е опфатен проблемот кој го истражуваме во оваа магистерска теза. Дополнително во магистерската теза се користи анализата на содржината за изворите што доаѓаат во форма на достапни: документи, конвенции, статии, извештаи, студии на случај итн.

Во истражувањето се користат: статистички метод и аналитичко - дедуктивен метод и два посебни научни методи, метод на научно испрашување и метод на индукција и дедукција. Аналитичко - дедуктивниот метод се користи во предметот на истражување, при анализата и теориското прикажување на различните аспекти на проблемот на истражувањето. Додека пак статистичкиот метод се користи за докажување на поставените хипотези. Методот на индукција и дедукција се користи за проучување на научните достигнувања од областа на примената на мултилатералната дипломатија на ООН, со акцент на зачувување на мирот. Методот на научно истражување се користи за собирање на емпириските податоци за примената, важноста и карактеристиките на мултилатералната дипломатија.

Во текот на истражувањето, за да се реализираат поставените задачи и за да тестираат хипотезите се применети:

а) Истражувачки техники: анкетирање и интервју;

б) Истражувачки инструменти: анонимен прашалник на примерок на испитаници по случаен избор. Инструментот, односно прашалникот се состои од прашања од различен вид. Од одговорите добиена е детална слика за тоа како е перцепирана мултилатералната дипломатија на ООН во зачувување на мирот. Прашалникот кој беше употребен е оригинален и изработен од истражувачот;

в) Истражувачки примерок: репрезентативен примерок на испрашани лица;

2) Место на истражување: РСМ – територија на Општина Куманово, а користени се и документи од МНР, ООН итн.

2.5. Важност на тезата

Во минатото мирот бил значително нарушуван од секави причини, но не само мирот на една земја, туку на две и повеќе, па дури и на два и повеќе континенти. Причини за нарушување на мирот во државата можат да бидат многу, но најтажно е кога мирот е нарушен со воени дејствија, воени конфликти и употреба на оружје како првенствен начин за остварување на зацртаната цел.

И низ минатото, а и денеска ООН дала значаен придонес во зачувување на мирот во многу држави. Некаде успеале да дејствуваат превентивно, но некаде за жал дипломатските процеси беа заменети со воени интервенции. Клучна улога за нашата држава одигра ООН преку своите тела со примена на превентивна дипломатски методи, мониторинг и директно испраќање на свои претставници, за следење на начинот на осамостојување на државата, по мирен и демократски пат. Директен пример за тоа беше мировната мисија на ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP, која беше предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Р.Македонија во периодот на осамостојување. Токму примената на мултилатералната дипломатија е клучна не само во овој пример, туку и за уште многу други случаи, да дејствува при спорови со кои се засегнати повеќе од две држави. Одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа да се намалат ризиците од обновување на воените дејствија. Преку примена на дипломатските методи по пат на преговарање помеѓу повеќе страни, најмногу се значајни конференциите како една од алатките на позитивната дипломатија. Директното присуство на една операција на ООН може да се даде можност на дипломатите да постигнат успешно трајно решение на спорот, затоа се потребни долгорочни активности. Најдобро е кога мултилатералната дипломатија се практикува превентивно во нејзиното делување, за да не дојде до конфликт, бидејќи тогаш се започнува со дипломатските методи за преговарање.

Од горенаведеното се констатира огромната важност на мултилатералната дипломатија на ООН. Еден погрешен или задоцнет чекор во практикувањето на мултилатералната дипломатијата, може да предизвика долгорочни последици. Наместо говорот на дипломатијата, ќе се слуша говорот на оружјето. Затоа секогаш за било кој спор, недоразбирање или било каков настанат инцидент, прво треба да се даде можност на дипломатијата. Доколку станува збор за вклученост на повеќе од две држави, главен збор го зема мултилатералната дипломатија, во овој случај со единствена цел за зачувување на мирот. Од аспект на функционалноста, мултилатералната и билатералната дипломатија взаемно споделуваат важни карактеристики, но сепак истите се разликуваат по структурата и потребите за делување. Мултилатералната дипломатија која е покомплексна во споредба со билатералната дипломатија, нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста на целата меѓународна заедница.

ГЛАВА 3: АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

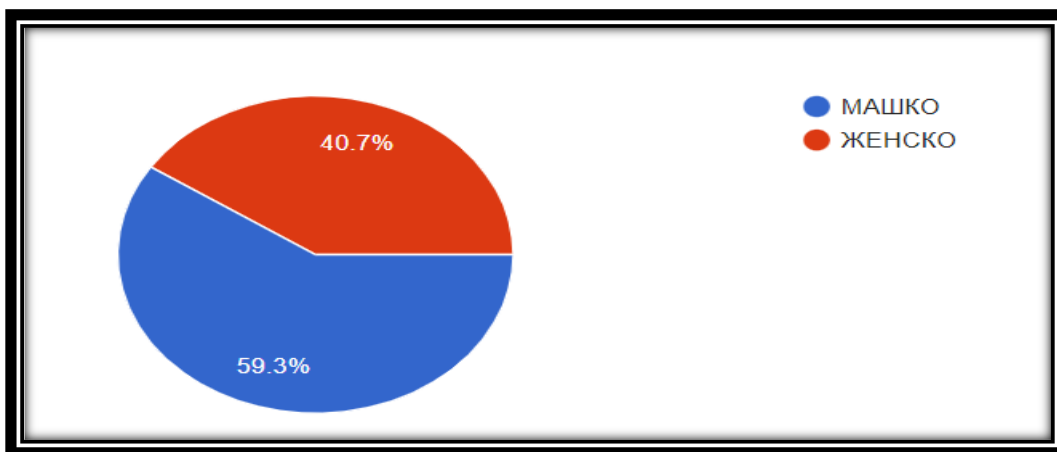
3.1. Популација и примерок

За потребите на истражувањето, наменски, беше изготвенен анонимен анкетен прашалник наменет за граѓаните во Општина Куманово. Истиот им беше дистрибуиран преку помошната алатка „Google Forms“. Во истражувањето беше планирано да бидат опфатени вкупно 80 испитаници, но на прашалникот одговорија 59. Истражувањето се спроведе во месец јули 2022 година. Анкетниот прашалник е од затворен тип и содржи 20 адаптирани прашања, односно тврдења, на кој испитаниците имаа можност да одберат едно од трите понудени опции за одговор (**А = ДА, Б = ДЕЛУМНО и В = НЕ**). На самиот почеток се дадени демографските податоци. Демографските податоци вклучуваа: пол на испитаниците, возраст на испитаниците, нивниот степен на образование и етничка припадност. Демографските податоци на испитаниците се следниве:

А) Пол

Машко – 35 (59.3%); Женско – 24 (40.7%).

Според полот на испитаниците, од вкупно 59 испитаници, 35 се мажи или 59.3%, додека пак, 24 или 40.7% од нив се жени. На графиконот во продолжение, наведеното е прикажано и графички.

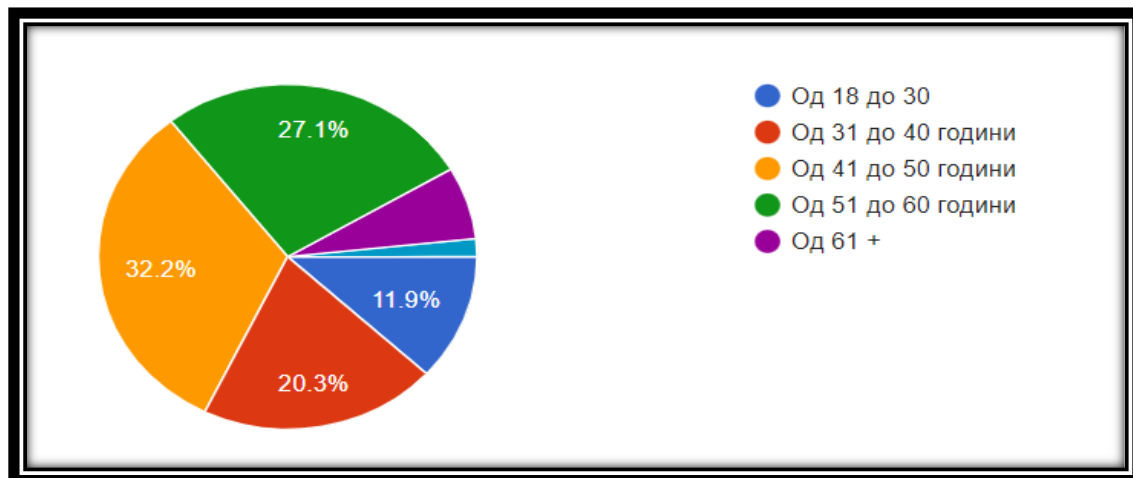

Пол на испитаници

Б) Возраст

- Од 18 до 30 години – 7 испитаници
- Од 31 до 40 години - 12 испитаници
- Од 41 до 50 години – 19 испитаници
- Од 51 до 60 години – 16 испитаници
- Повеќе од 61 година – 5 испитаници

Според возраста на испитаниците, од 18 до 30 години се 7 испитаници или 11.9%, од 31 до 40 години се вкупно 12 испитаници или 20.3%, од 41 до 50 години се 19 испитаници или 32.2%, додека пак, од 51 до 60 години се 16 испитаници или 27.7% и над 61 година се 5 испитаници или 7.9%.

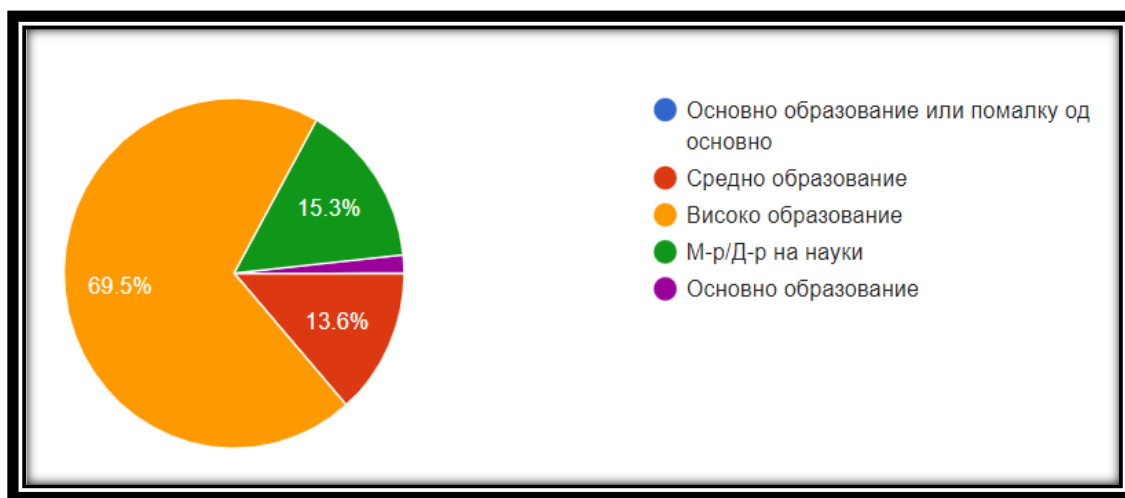

Возраст на испитаниците

В) Образование

- Помалку од основно образование – 0 испитаници
- Основно образование – 1 испитаник
- Средно образование – 8 испитаници
- Високо образование – 41 испитаници
- М-р/Д-р на науки – 9 испитаници

Според нивото на образование, помалку од основно образование, не се изјасниле ниту еден испитаник 0%, со основно образование е 1 испитаник или 1.7%, со средно образование се 8 или 13.6%, со високо образование се 41 испитаник или 69.5%, а магистри или доктори на науки се вкупно 9 испитаници од вкупно 59, односно 15.3% од вкупниот број опфатени во истражувањето.

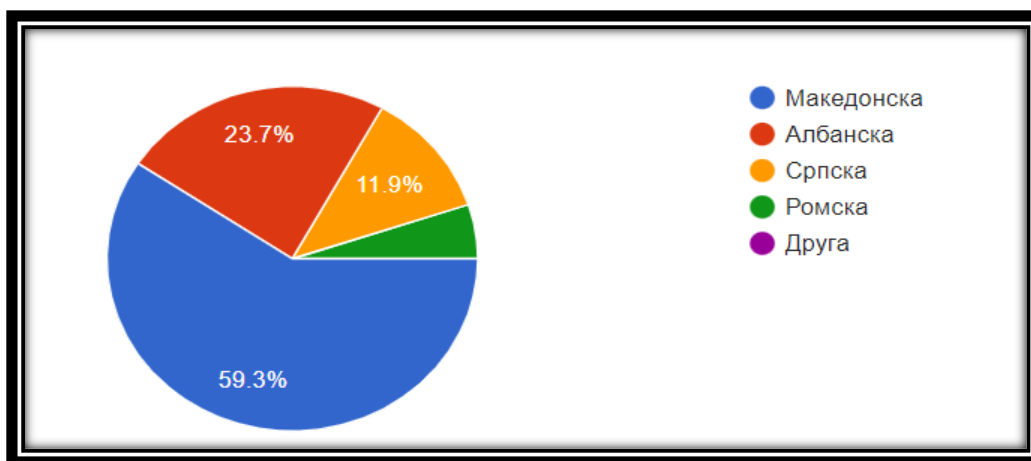

Образование на испитаниците

Г) Етничка припадност

- Македонска – 35 испитаници
- Албанска – 14 испитаници
- Ромска – 3 испитаници
- Српска – 7 испитаници
- Друго - 0 испитаници

Според добиените одговори, од вкупно 59 испитаници, од македонската етничка припадност се 35 или 59.3%, од албанската етничка припадност се изјасниле дека се 14 испитаник или 23.7%, од ромската етничка припадност се вкупно 3 испитаници или 5.1%, од српска етничка припадност се изјасниле дека се 7 испитаници или 11.9%, а со „останато“ нема изјаснето ниту еден кандидат 0%.

Етничка припадност на испитаниците

Во продолжение се претставени резултатите добиени од 59-те испитаници, кои беа вклучени во истражувањето на ставовите поврзани со современата мултилатерална дипломатија на ООН во зачувување на мирот и стабилноста.

3.2. Резултати од истражувањето и анализа

Резултатите од истражувањето и анализа на истражувањето, како што беше веќе е споменато, беше реализирано со помош на невладини организации кои дејствуваат на територија на Општина Куманово, преку помошната алатка „Google Forms“. Иако првично беше планирано во истражувањето да учествуваат повеќе од 80 испитаници, но до завршувањето на собирањето на податоци, на истиот одговорија вкупно 59 испитаници. Прашалникот, содржеше вкупно 20 искази, односно тврдења. Истите беа од затворен тип и прашалникот беше анонимен со цел да се соберат колку што е можно поверодостојни податоци. Податоците кои беа добиени при истражувањето беа анализирани и заклучоците беа сумирани. Со спроведувањето на ова истражување, потребно е да се докаже основната хипотеза: *„Современата мултилатерална дипломатија на ООН претставува клучен фактор во зачувување на мирот и колективната безбедност во светот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави“* како и изведените хипотези или попрецизно, дали истите се позитивни или негативни. Прашањата што следат се составен дел од анкетниот прашалник кој содржи вкупно 20 прашања (тврдења). За спроведеното истражување за развивање на инструменти се користеше

скалирање со скала на ставови од Ликертов тип. Во скалирањето, кај првиот прашалник се поставени 3 можни ставови од: 1 (А) - ДА; 2 (Б) – ДЕЛУМНО; и 3 (В) - НЕ. Резултатите се презентирани во една табела, со изведен просек на ставовите добиени од страна на испитаниците, за подоцна секој од ставовите, односно тврдењата да биде претставен процентуално со соодветен графикон. На испитаниците претходно им беше дадено до знаење дека прашалникот е анонимен и ќе се користи во магистерски студии за научно истражување. Одговорите на прашалникот се доверливи и ќе бидат употребени само во научни цели за извлекување на генерални заклучоци, без презентирање на поединечни одговори.

Прашалник за современата мултилатерална дипломатија на Организацијата на Обединетите нации (ООН) во зачувување на мирот и колективната безбедност во светот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави

Р.бр	Прашање/тврдење
1	Дали безбедносната состојба во Република Северна Македонија би ја процениле како стабилна?
2	Дали сметате дека постојат одредени закани по безбедноста на граѓаните или на државата?
3	Дали сметате дека безбедносниот сектор во државата има голема одговорност за зачувувањето на безбедноста на граѓаните?
4	Сметам дека мирот се дефинира како состојба во која се почитуваат заедничките (универзални, демократски, традиционални, културни и др.) вредности.
5	Сметам дека градењето на мирот е долгорочен процес кој во функција ги става сите активности кои имаат за цел да ги: намалат тензиите, да се заврши, да се спречи, или да се превенира насилството.
6	Дали градењето на мирот се реализира врз основа на концептот за човекова безбедност (Human security)?
7	Дали до мирно решавање на спорови и се доаѓа единствено со медијација и преговарање?

8	Дали конфликтите се надминуваат со конструктивни (ненасилни) политики (натпревар и соработка), во рамки на утврдени и прифатени процедури за нивно решавање?
9	Сметам дека одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа се намалуваат ризиците од обновување на воените дејствија.
10	Дали сметате дека ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP беше предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Р.Македонија во периодот на осамостојување?
11	Дали сметате дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот?
12	Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно.
13	Сметам дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот.
14	Дали мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива кога се одржуваат состаноци на самити?
15	Дали мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство?
16	Сметам дека мултилатералната и билатералната дипломатија се разликуваат по структурата и потребите за делување.
17	Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е во директна коегзистенција со развој на новата технологија.
18	Сметам дека постои поголем простор кој е достапен за делување на телата при ООН за зачувување на мирот.
19	Сметам дека мултилатералната дипломатија нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста
20	Сметам дека преку мултилатерална дипломатијата на ООН, се користат преговорите кои имаат за задача да разрешат конфликти.

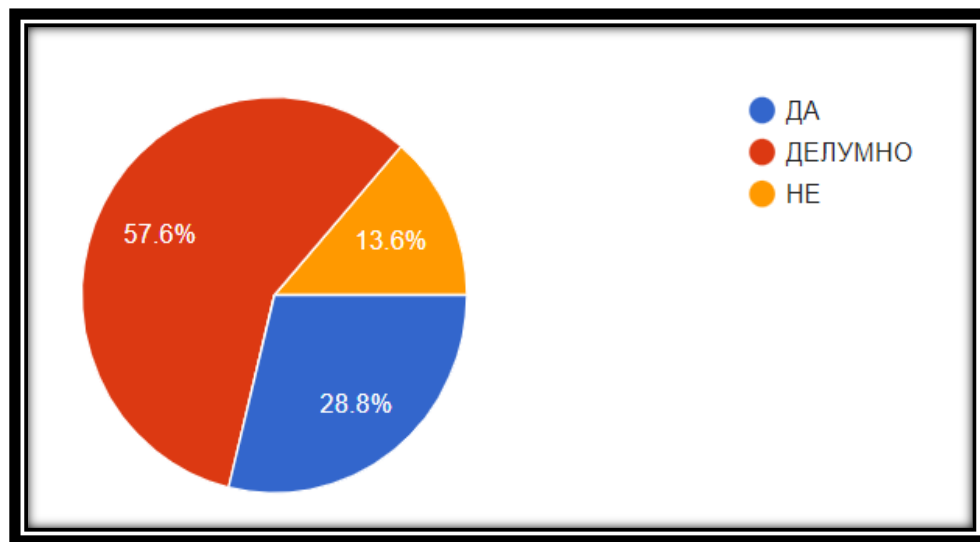
Првиот исказ, кој е адаптиран и поставен за истражувачката популација гласи: **Дали безбедносната состојба во Република Северна Македонија би ја процениле како стабилна?** На овој исказ од испитаници во истражуваната популација добиени се следниве

результати: А) ДА одговориле 17 испитаници, што претставува 28.8% од испитаниците, Б) ДЕЛУМНО одговориле 34 испитаници, што претставува 57.6% од испитаниците и В) НЕ одговориле 8 испитаници, што претставува 13.6% од испитаниците. Табеларен приказ на добиените одговори се претставени во табела број 1.

Табела бр. 1 – Одговори на прашање бр. 1

Прашање		Дали безбедносната состојба во Република Северна Македонија	
Бр.1	би ја процениле како стабилна?		
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
17	34	8	59
28.8%	57.6%	13.6%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 1.

Графикон бр. 1 – Одговори на прашање бр. 1

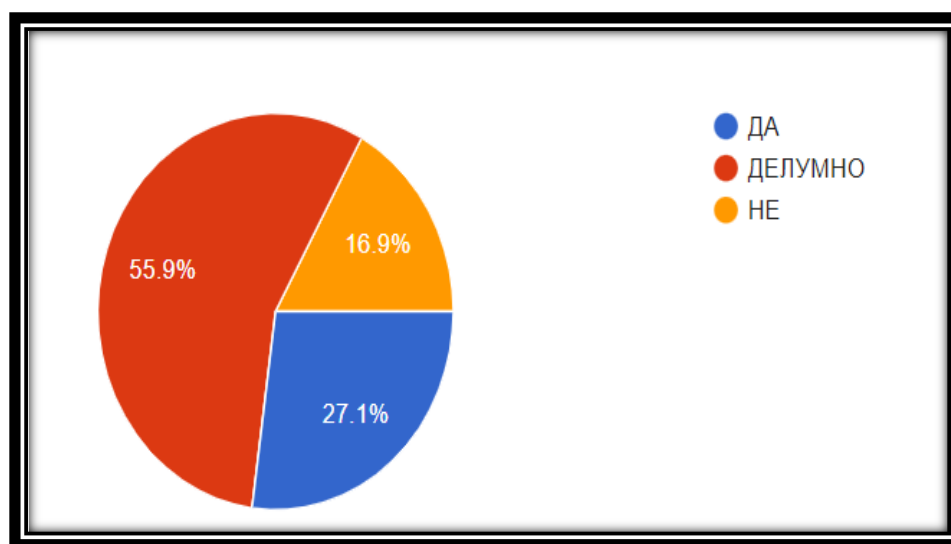
Второто прашање, односно второто тврдење, кое е адаптирано поставено на истражуваната популација гласи: **Дали сметате дека постојат одредени закани по безбедноста на граѓаните или на државата?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 16 испитаници, што претставува 27.1% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 33 испитаници, што претставува 55.9% од

испитаниците и со В) НЕ одговориле 10 испитаници, што претставува 16.9% од испитаниците. Табеларен приказ на добиените одговори е претставен во табела број 2.

Табела бр. 2 – Одговори на прашање бр. 2

Прашање		Дали сметате дека постојат одредени закани по безбедноста	
Бр.2		на граѓаните или на државата?	
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
16	33	10	59
27.1%	55.9%	16.9%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 2.

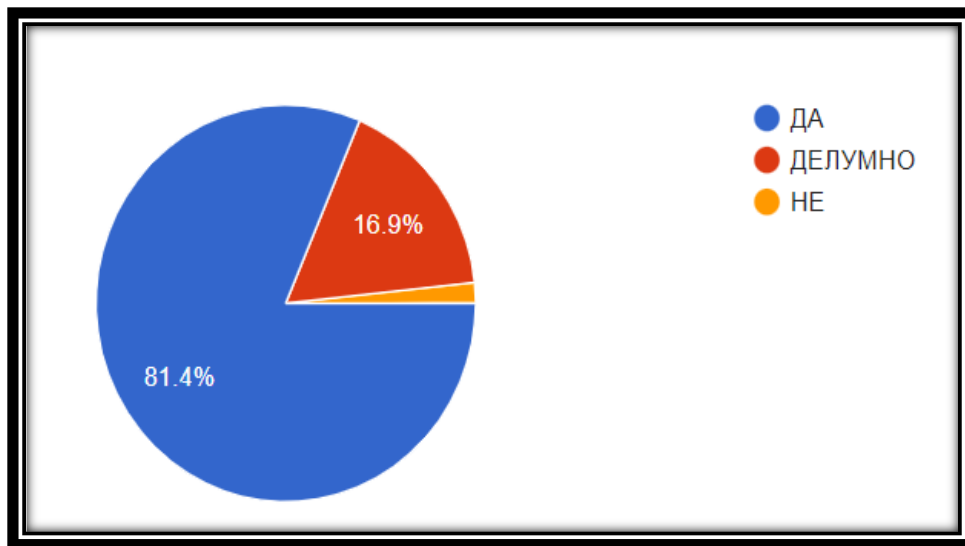
Графикон бр. 2 – Одговори на прашање бр. 2

Третото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваната популација гласи: **Дали сметате дека безбедносниот сектор во државата има голема одговорност за зачувувањето на безбедноста на граѓаните?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 48 испитаници, што претставува 81.4% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 10 испитаници, што претставува 16.9% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 1 испитаник, што претставува 1.7% од испитаниците.

Табеларен приказ на добиените одговори има на табела број 3.

Прашање Бр.3	<i>Дали сметате дека безбедносниот сектор во државата има голема одговорност за зачувувањето на безбедноста на граѓаните?</i>		
	Одговори од испитаниците		
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
48	10	1	59
81.4%	16.9%	1.7%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 3.

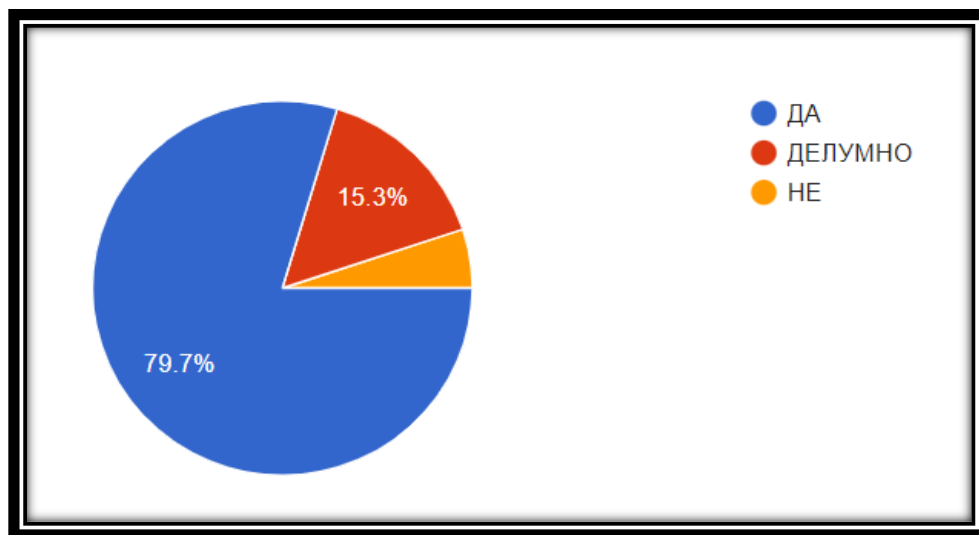
Графикон бр. 3 – Одговори на прашање бр. 3

Четвртото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека мирот се дефинира како состојба во која се почитуваат заедничките (универзални, демократски, традиционални, културни и др.) вредности.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 47 испитаници, што претставува 79.7% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 9 испитаници, што претставува 15.3% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 3 испитаници, што претставува 5.1% од испитаниците.

Табела бр. 4 – Одговори на прашање бр. 4

Прашање Бр.4	Сметам дека мирот се дефинира како состојба во која се почитуваат заедничките (универзални, демократски, традиционални, културни и др. вредности).		
	Одговори од испитаниците		
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
47	9	3	59
79.7%	15.3%	5.1%	100%

Визуелно резултатите се е претставени со графикон бр. 4.

Графикон бр. 4 – Одговори на прашање бр. 4

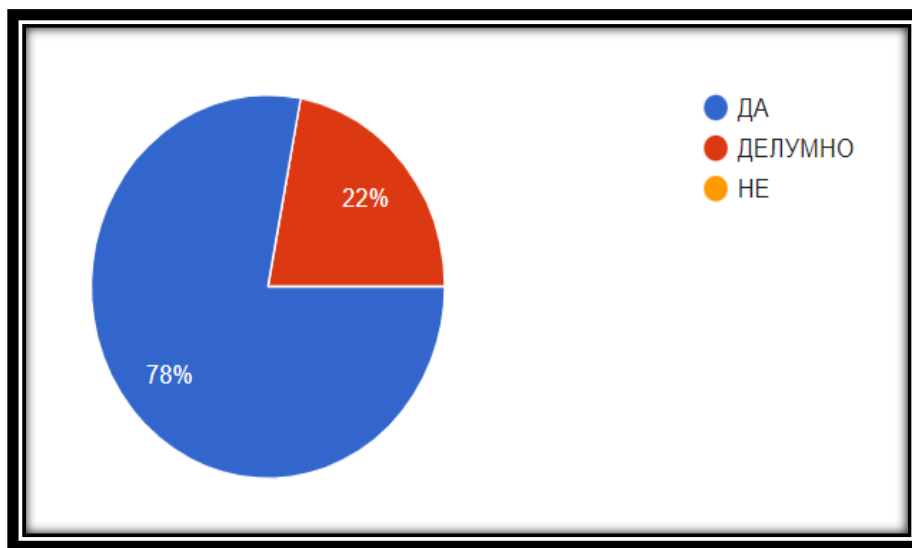
Петтото прашање, односно тврдење кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека градењето на мирот е долгорочен процес кој во функција ги става сите активности кои имаат за цел да ги: намалат тензиите, да се заврши, да се спречи, или да се превенира насилството.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 46 испитаници, што претставува 78%

од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 13 испитаници, што претставува 22% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 0 испитаници.

Табела бр. 5 – Одговори на прашање бр. 5

Прашање	<i>Сметам дека градењето на мирот е долгорочен процес кој во функција ги става сите активности кои имаат за цел да ги: намалат тензиите, да се заврши, да се спречи, или да се превенира насилството.</i>		
Бр.5			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
46	13	0	59
78%	22%	0%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 5.

Графикон бр. 5 – Одговори на прашање бр. 5

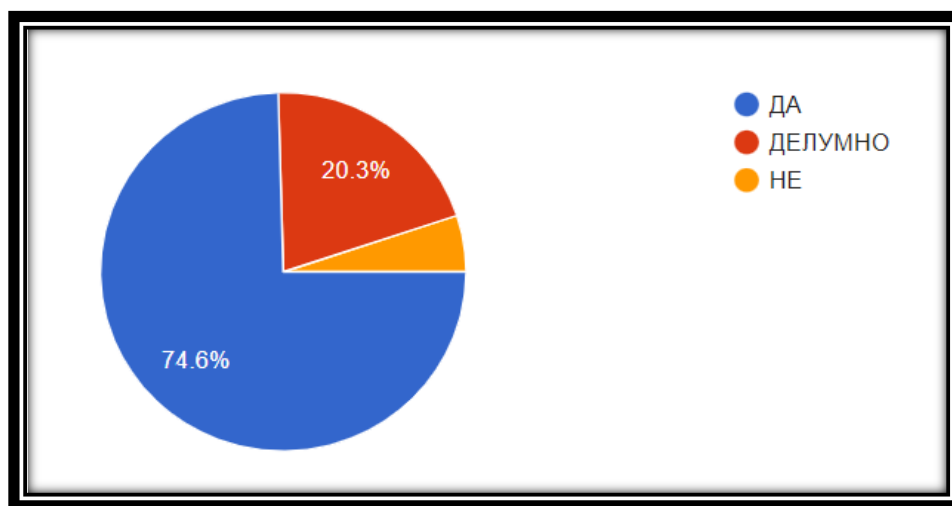
Шесттото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали градењето на мирот се реализира врз основа на концептот за човекова безбедност (Human security)?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се

следниве резултати: со А) ДА одговориле 44 испитаници, што претставува 74.6% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 12 испитаници, што претставува 20.3% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 3 испитаници, што претставува 5.1% од испитаниците.

Табела бр. 6 – Одговори на прашање бр. 6

Прашање		<i>Дали градењето на мирот се реализира врз основа на концептот за човекова безбедност (Human security)?</i>	
Бр.6			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
44	12	3	59
74.6%	20.3%	5.1%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 6

Графикон бр. 6 – Одговори на прашање бр. 6

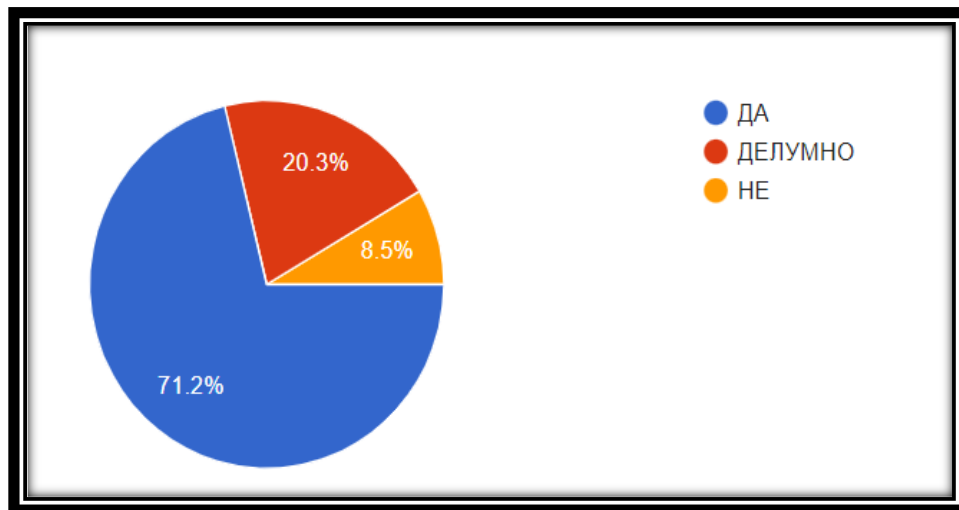
Седмото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали до мирно решавање на спорови и се доаѓа единствено со медијација и преговарање?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 42 испитаници, што претставува 71.2% од испитаниците, со Б)

ДЕЛУМНО одговориле 12 испитаници, што претставува 20.3% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 5 испитаници, што претставува 8.5% од испитаниците.

Табела бр. 7 – Одговори на прашање бр. 7

Прашање		Дали до мирно решавање на спорови и се доаѓа единствено со медијација и преговарање?	
Бр.7			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
42	12	5	59
71.2%	20.3%	8.5%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 7

Графикон бр. 7 – Одговори на прашање бр. 7

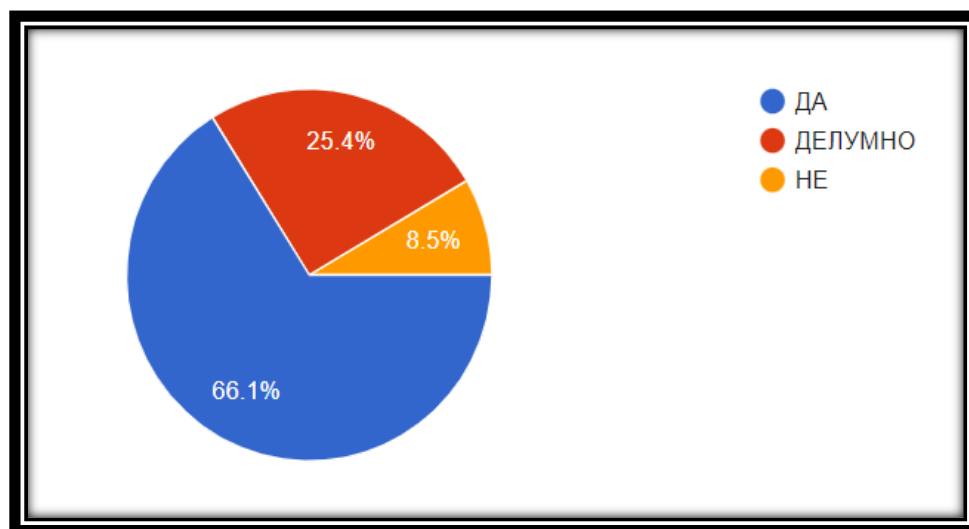
Осмото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали конфликтите се надминуваат со конструктивни (ненасилни) политики (натпревар и соработка), во рамки на утврдени и прифатени процедури за нивно решавање?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 39 испитаници, што претставува 66.1% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 15

испитаници, што претставува 25.4% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 5 испитаници, што претставува 8.5% од испитаниците.

Табела бр. 8 – Одговори на прашање бр. 8

Прашање		Дали конфликтите се надминуваат со конструктивни (ненасилни) политики (натпревар и соработка), во рамки на утврдени и прифатени процедури за нивно решавање?	
Бр.8			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
39	15	5	59
66.1%	25.4%	8.5%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 8

Графикон бр. 8 – Одговори на прашање бр. 8

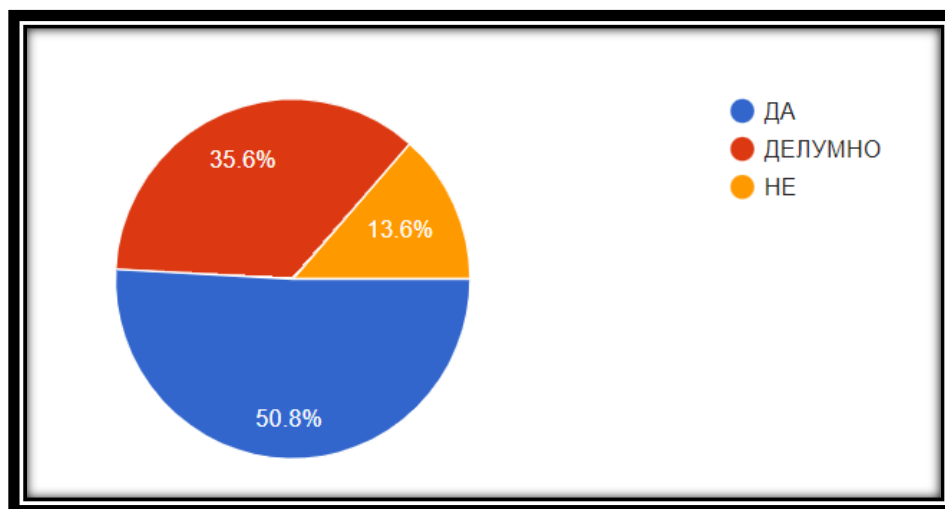
Деветтото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа се намалуваат ризиците од**

обновување на воените дејствија. На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 30 испитаници, што претставува 50.8% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 21 испитаници, што претставува 35.6% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 8 испитаници, што претставува 13.6% од испитаниците.

Табела бр. 9 – Одговори на прашање бр. 9

Прашање Бр.9	<i>Сметам дека одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа се намалуваат ризиците од обновување на воените дејствија.</i>			
	Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО	
30	21	8	59	
50.8%	35.6%	13.6%	100%	

Визуелно резултатите се претставено со графикон бр. 9

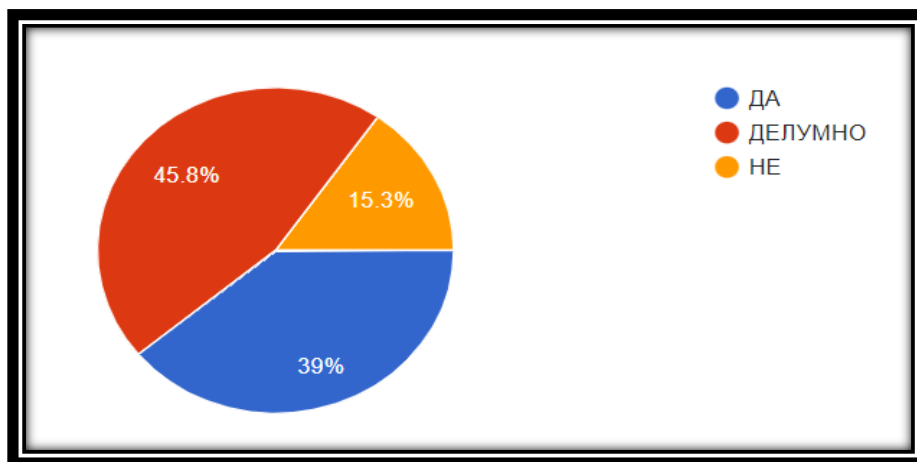
Графикон бр. 9 – Одговори на прашање бр. 9

Десетото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали сметате дека ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP беше предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Р.Македонија во периодот на осамостојување?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 23 испитаници, што претставува 39% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 27 испитаници, што претставува 45.8% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 9 испитаници, што претставува 15.3% од испитаниците.

Табела бр. 10 – Одговори на прашање бр. 10

Прашање Бр.10	Дали сметате дека ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP беше предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Р.Македонија во периодот на осамостојување?		
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
23	27	9	59
39%	45.8%	15.3%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 10

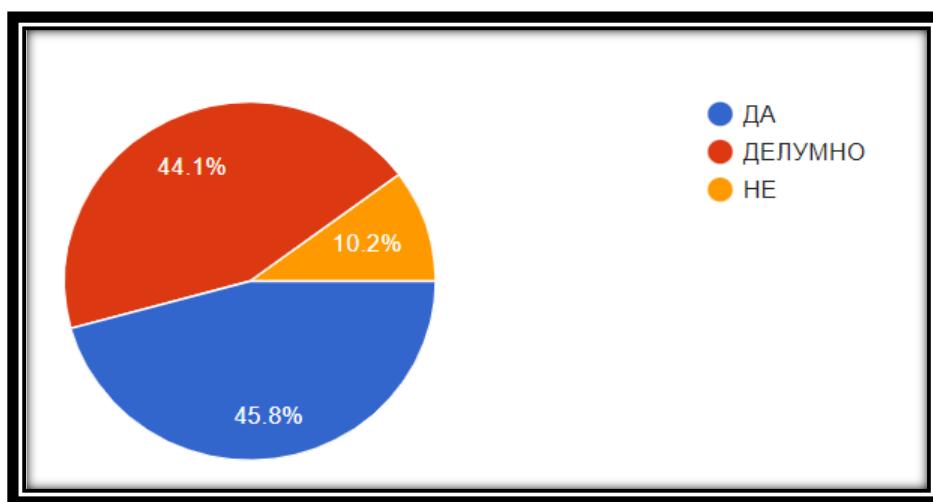
Графикон бр. 10 – Одговори на прашање бр. 10

Еденаесеттото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали сметате дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 27 испитаници, што претставува 45.8% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 26 испитаници, што претставува 44.1% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 6 испитаници, што претставува 10.2% од испитаниците.

Табела бр. 11 – Одговори на прашање бр. 11

Прашање		Дали сметате дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот?	
Бр.11			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
27	26	6	59
45.8%	44.1%	10.2%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 11

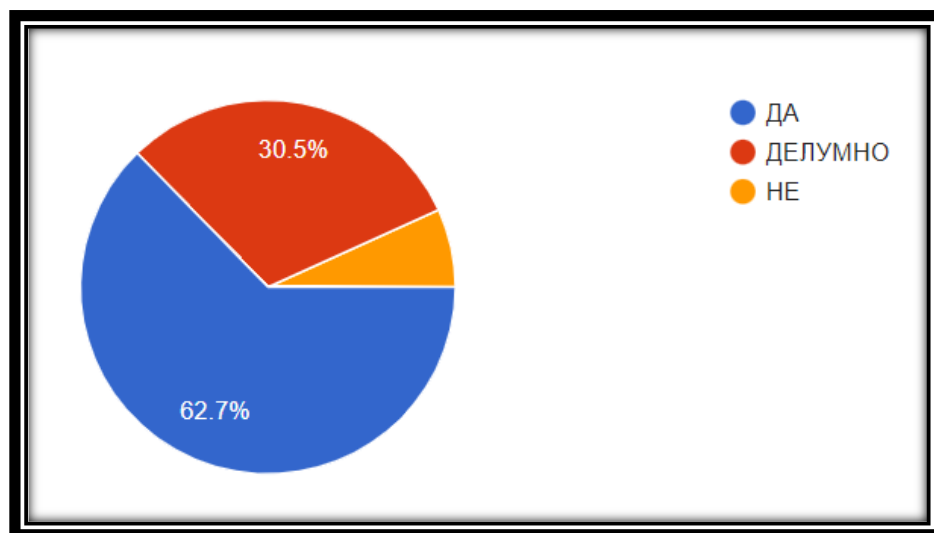
Графикон бр. 11 – Одговори на прашање бр. 11

Дванаесеттото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 37 испитаници, што претставува 62.7% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 18 испитаници, што претставува 30.5% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 4 испитаници, што претставува 6.8% од испитаниците.

Табела бр. 12 – Одговори на прашање бр. 12

Прашање	Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно.		
Бр.12			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
37	18	4	59
62.7%	30.5%	6.8%	100%

Визуелно резултатите се претставено со графикон бр. 12

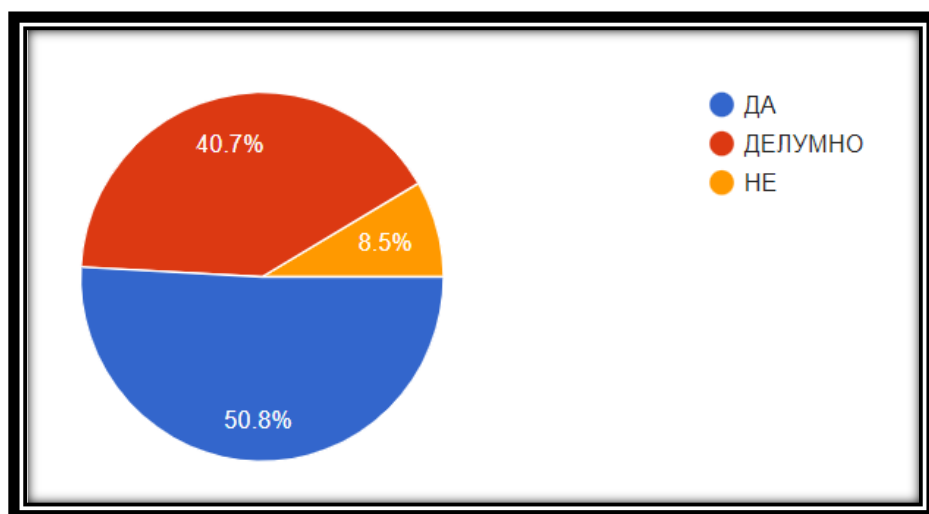
Графикон бр. 12 – Одговори на прашање бр. 12

Тринаесеттото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 30 испитаници, што претставува 50.8% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 24 испитаници, што претставува 40.7% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 5 испитаници, што претставува 8.5% од испитаниците.

Табела бр. 13 – Одговори на прашање бр. 13

Прашање	Сметам дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот		
Бр.13			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
30	24	5	59
50.8%	40.7%	8.5%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 13

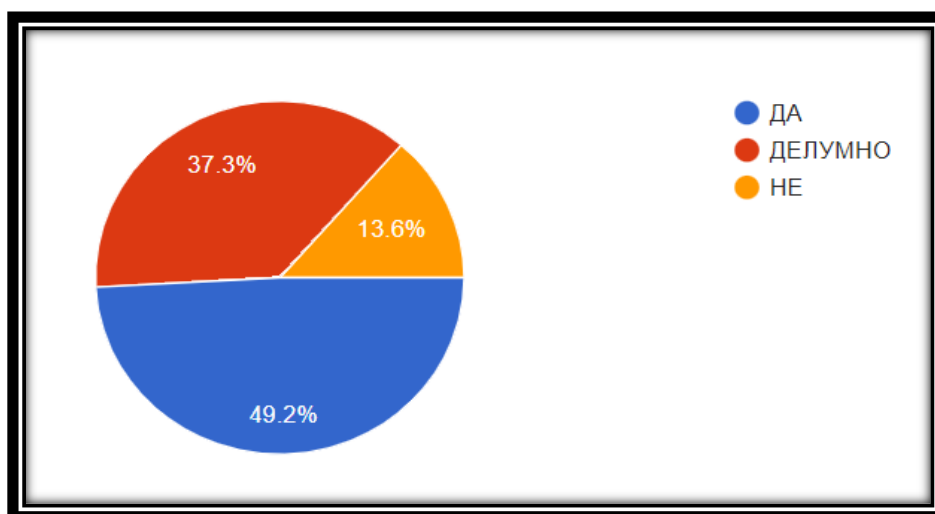
Графикон бр. 13 – Одговори на прашање бр. 13

Четиринаесеттото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива кога се одржуваат состаноци на самити?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 29 испитаници, што претставува 49.2% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 22 испитаници, што претставува 37.3% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 8 испитаници, што претставува 13.6% од испитаниците.

Табела бр. 14 – Одговори на прашање бр. 14

Прашање	Дали мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива кога се одржуваат состаноци на самити?		
Бр.14			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
29	22	8	59
49.2%	37.3%	13.6%	100%

Визуелно резултатите се претставени со графикон бр. 14

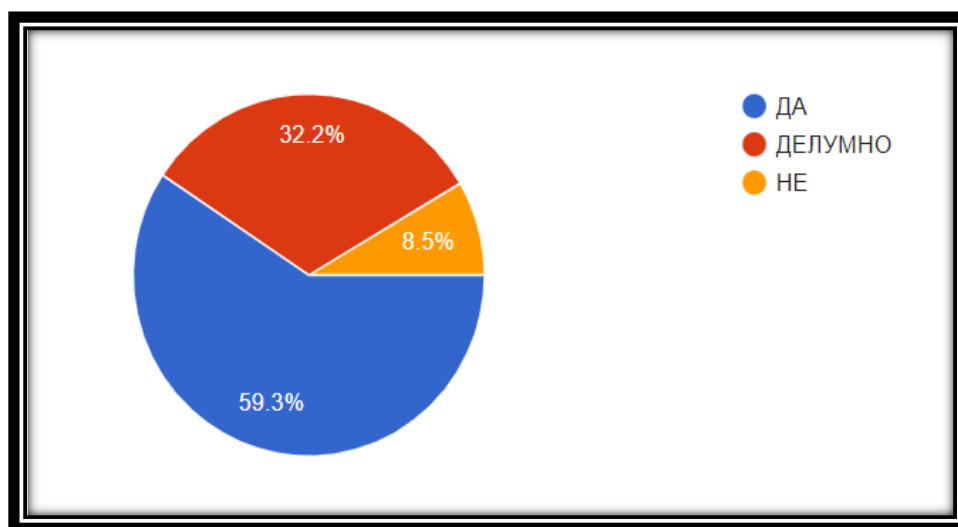
Графикон бр. 14 – Одговори на прашање бр. 14

Петнаесеттото прашање, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Дали мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство?** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 35 испитаници, што претставува 59.3% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 19 испитаници, што претставува 32.2% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 5 испитаници, што претставува 8.5% од испитаниците.

Табела бр. 15 – Одговори на прашање бр. 15

Прашање		Дали мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство?	
Бр.15			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
35	19	5	39
59.3%	32.2%	8.5%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 15

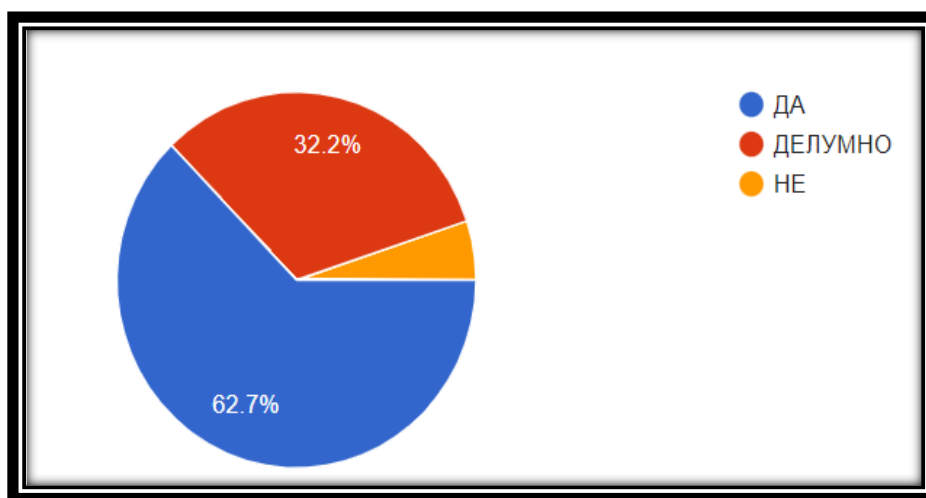
Графикон бр. 15 – Одговори на прашање бр. 15

Шестнаесеттото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека мултилатералната и билатералната дипломатија се разликуваат по структурата и потребите за делување.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 37 испитаници, што претставува 62.7% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 19 испитаници, што претставува 32.2% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 3 испитаници, што претставува 5.1% од испитаниците.

Табела бр. 16 – Одговори на прашање бр. 16

Прашање		Сметам дека мултилатералната и билатералната дипломатија се разликуваат по структурата и потребите за делување.	
Бр.16			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
37	19	3	59
62.7%	32.2%	5.1%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 16

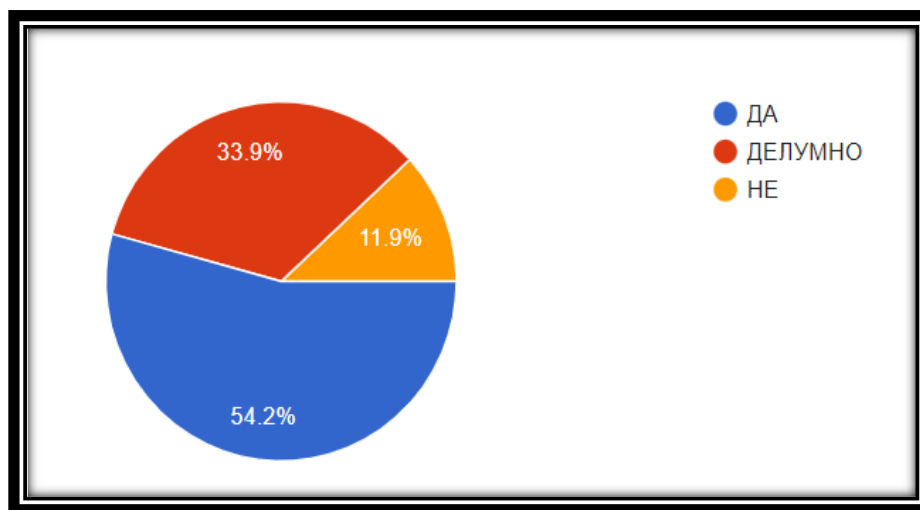
Графикон бр. 16 – Одговори на прашање бр. 16

Седумнаесеттото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е во директна коегзистенција со развој на новата технологија.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 32 испитаници, што претставува 54.2% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 20 испитаници, што претставува 33.9% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 7 испитаници, што претставува 11.9% од испитаниците.

Табела бр. 17 – Одговори на прашање бр. 17

Прашање		Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е во директна коегзистенција со развој на новата технологија.	
Бр.17			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
32	20	7	59
54.2%	33.9%	11.9%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 17

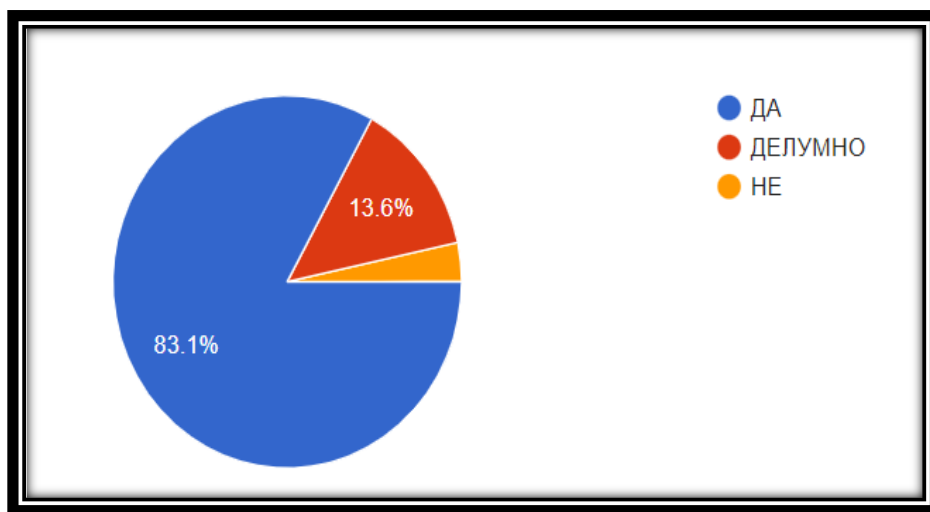
Графикон бр. 17 – Одговори на прашање бр. 17

Осумнаесеттото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека постои поголем простор кој е достапен за делување на телата при ООН за зачувување на мирот.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 49 испитаници, што претставува 83.1% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 8 испитаници, што претставува 13.6% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 2 испитаници, што претставува 3.4% од испитаниците.

Табела бр. 18 – Одговори на прашање бр. 18

Прашање	Сметам дека постои поголем простор кој е достапен за		
Бр.18	делување на телата при ООН за зачувување на мирот.		
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
49	8	2	59
83.1%	13.6%	3.4%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 18

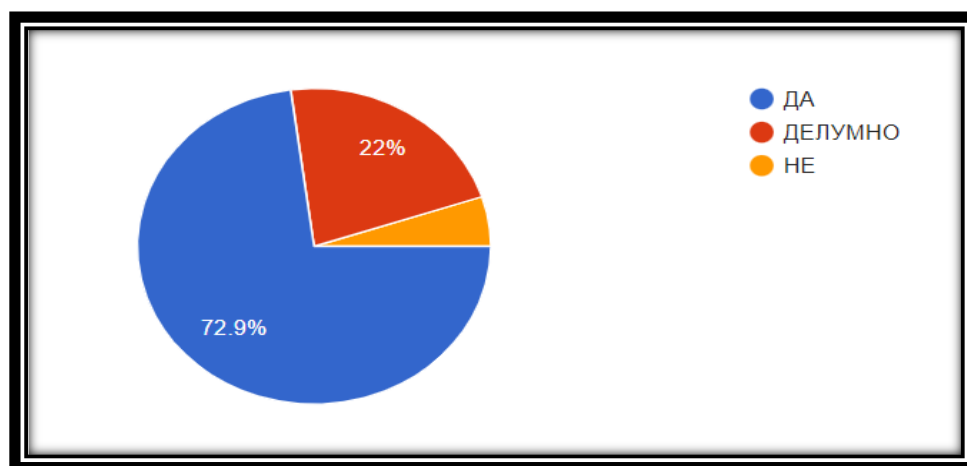
Графикон бр. 18 – Одговори на прашање бр. 18

Деветнаесеттото прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека мултилатералната дипломатија нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 43 испитаници, што претставува 72.9% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 13 испитаници, што претставува 22% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 3 испитаници, што претставува 5.1% од испитаниците.

Табела бр. 19 – Одговори на прашање бр. 19

Прашање	Сметам дека мултилатералната дипломатија нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста		
Бр.19			
Одговори од испитаниците			
А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В - НЕ	ВКУПНО
43	13	3	59
72.9%	22%	5.1%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 19

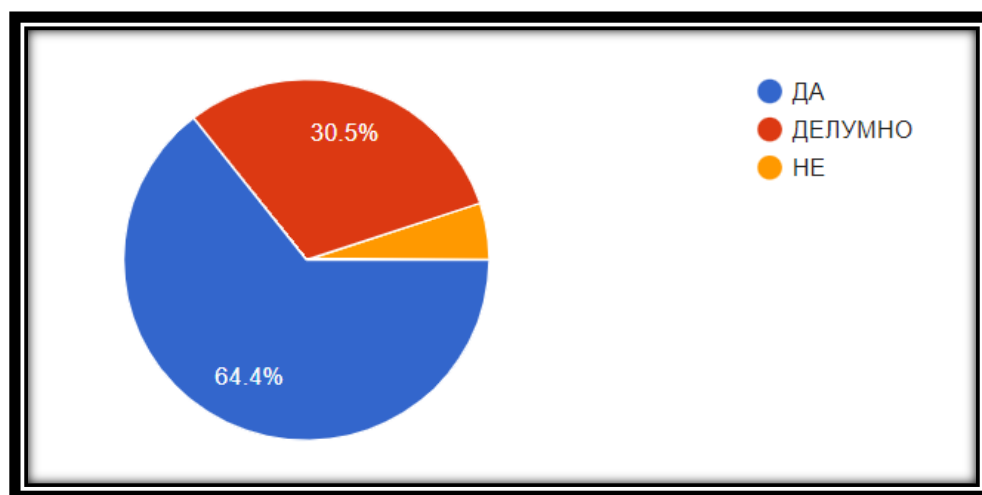
Графикон бр. 19 – Одговори на прашање бр. 19

Дваесетото е воедно и последното прашање, односно тврдење, кое е адаптирано и поставено на истражуваните популации, гласи: **Сметам дека мултилатералната дипломатија нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста.** На ова прашање од вкупно 59 испитаници, добиени се следниве резултати: со А) ДА одговориле 38 испитаници, што претставува 64.4% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 18 испитаници, што претставува 30.5% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 3 испитаници, што претставува 5.1% од испитаниците.

Табела бр. 20 – Одговори на прашање бр. 20

Прашање	Сметам дека преку мултилатерална дипломатијата на ООН, се користат преговорите кои имаат за задача да разрешат конфликти.		
Бр.20			
Одговори од испитаниците			
А	Б	В	ВКУПНО
38	18	3	59
64.4%	30.5%	5.1%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 20

Графикон бр. 20 – Одговори на прашање бр. 20

Табела бр. 21 – Добиени одговори од испитаната популација

ПРАШАЊЕ/ ОДГОВОР	А - ДА	Б - ДЕЛУМНО	В – НЕ	Σ ИСПИТАНИЦИ
1	17	34	8	59
2	16	33	10	59
3	48	10	1	59
4	47	9	3	59
5	46	13	0	59
6	44	12	3	59
7	42	12	5	59
8	39	15	5	59
9	30	21	8	59
10	23	27	9	59
11	27	26	6	59
12	37	18	4	59
13	30	24	5	59
14	29	22	8	59
15	35	19	5	59
16	37	19	3	59
17	32	20	7	59
18	49	8	2	59
19	43	13	3	59
20	38	18	3	59
Вкупно	709	373	98	1180

На табелата број 21, табеларно се прикажани добиените одговори (сумарно) кои се добиени од страна на испитаната популација. Забележително е дека сите испитаници дале свој одговор, или свое мислење на дадените прашања или дадените тврдења од кои беше составен анкетниот прашалник.

Од добиените одговори од страна на испитаниците на 20-те прашања (тврдења), испитаниците тврдат дека безбедносната состојба во РС Македонија делумно би ја процениле како стабилна. Сето оваа се должи на моментот на спроведување на анкетниот прашалник и моменталната политичка ситуација во државата кога се одлучуваше дали да биде прифатен т.н. „Француски предлог“ за надминување на спорот со Р.Бугарија, како услов за оточнување на претпристапни преговори за полноправно членство на нашата држава во ЕУ. Од истата причина и на следното прашање испитаниците сметаат дека делумно постојат одредени закани по безбедноста на граѓаните и на државата. Исто се должи и има големо влијание војната во Украина, која може да ескалира и да се прошири и на други територии, доколку дојде до вклучување во војната на трета држава. Затоа испитаниците во целост сметаат дека безбедносниот сектор во државата има голема одговорност за зачувувањето на безбедноста на граѓаните. На следното прашање, во целост се потврдува тврдењето дека мирот се дефинира како состојба во која се почитуваат: универзални, демократски, традиционални, културни и други вредности. Во целост се потврдува тврдењето дека градењето на мирот е долгорочен процес кој во функција ги става сите активности кои имаат за цел да ги: намалат тензиите, да се заврши, да се спречи, или да се превенира насилството. Со ова се потврдува помошната издвоена хипотеза. Исто така на прашањето дали градењето на мирот се реализира врз основа на концептот за човекова безбедност (human security), испитаниците даваат потврден одговор а со тоа се потврдува помошната издвоена хипотеза. На прашањето дали до мирно решавање на спорови се доаѓа единствено со медијација и преговарање, испитаниците даваат позитивен одговор, со тоа и тие даваат простор за дипломатски методи. Од одговорите се заклучува дека се потврдува помошната издвоена хипотеза. На прашањето дали конфликтите се надминуваат со конструктивни - ненасилни политики, во рамки на утврдени и прифатени процедури, исто така се добива позитивен одговор. Со тоа се констатира дека се оставаат простор најпрво за дејствување на дипломатијата. На следното тврдење испитаниците сметаат дека одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа се намалуваат ризиците од обновување на

воените дејствија. А со тоа ја потврдуваат издвоената хипотеза. Додека на следното прашање односно тврдење, испитаниците се изјаснија дека делумно сметаат дека ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP беа предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Р.Македонија во периодот на осамостојување. Со тоа и делумно се потврдува издвоената хипотеза. Од следниот дијаграм согласно добиените резултати, се констатира дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот. Иако и на оваа прашање влијание имаше моменталната политичка ситуација во државата, се потврдува издвоената хипотеза. На следново тврдење од дијаграмот се потврдува дека мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно, а со тоа се потврдува издвоената хипотеза. Од дијаграмот и табеларниот приказ за следново тврдење, се потврдува дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот. Со тоа се потврдува издвоената хипотеза. Од следното прашање: Дали мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива кога се одржуваат состаноци на самити кои вклучуваат учество на повеќе од две земји? Граѓаните одговорија потврдно со што се потврдува и издвоена хипотеза. На прашањето: Дали мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство? Исто така се констатира и потврдува дека мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, а со тоа се потврдува претпоставката во издвоената хипотеза. Многу важен заклучок се излекува од резултатите на следното тврдење, дека мултилатералната и билатералната дипломатија се разликуваат по структурата и потребите за делување. Испитаниците ја разликуваат мултилатералната и билатералната дипломатија, а со тоа се потврдува издвоената хипотеза. Бидејќи истражувањето е втемелено на вредностите на мултилатералната дипломатија на ООН од резултатот на следново тврдење се констатира дека мултилатералната дипломатија на ООН е во директна коегзистенција со развој на новата технологија, развојот на меѓународните организации, НВО и глобализацијата. Со тоа се потврдува издвоена хипотеза. На следново тврдење од резултатите се заклучува дека постои поголем простор кој е достапен за

делување на телата при ООН за зачувување на мирот. Од потврдниот одговор и добиениот резултат, се заклучува и дека се потврдува претпоставката во издвоената хипотеза. Од добиените резултати на претпоследното прашање односно тврдење, се заклучува дека мултилатералната дипломатија која е покомплексна во споредба со билатералната дипломатија, нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста. На овој начин се разграничуваат суштинските вредности на мултилатералната дипломатија на ООН во однос на билатералната, а со тоа се потврдуваат и издвоената хипотеза. И на последното прашање односно тврдење, резултатите упатуваат на фактот дека преку мултилатерална дипломатијата на ООН, се користат преговорите кои имаат за задача да разрешат конфликти. Потврдниот одговор упатува на заклучок дека и во овој случај се применува мултилатералната дипломатијата на ООН и преговорите како дел од дипломатска алатка, во разрешување на конфликти и зачувување на мирот. Со оваа се констатира дека се потврдува и последно тврдење, односно изведената хипотеза.

На крајот, според горенаведеното, се заклучува и тоа дека се потврдува и генералната хипотеза на истражувањето. Од добиените резултати се констатира дека современата мултилатерална дипломатија на ООН претставува клучен фактор во зачувување на мирот и колективната безбедност во светот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави.

3.3. Интерпретација на резултатите од интервју

Интервјуто на темата: „Мултилатерализмот во современата дипломатија на ООН во зачувување на мирот,“ е реализирано со повеќе експерти од оваа област во РСМ. Интервјуто се состоеше од 10 прашања и беше реализирано телефонски со дозвола од страна на експертите, нивните интервјуа да бидат искористени за извлекување на заклучоци во магистерската теза и за докажување на хипотезите, притоа без наведување на лични имиња. Интервјуата се спроведуваа во период август - септември 2022 година и тоа во интерен договор со интервјуираните.

Еден од сегментите кој се наметна во интервјуто, иако примарна цел беше современата мултилатерална дипломатија на ООН во зачувување на мирот, неизбежно како

пример беше посочувана украинската криза и ОН. Поточно посочување на последиците од глобализацијата во изминатиот период и последиците од украинската криза, напнатите односи од една страна на САД и ЕУ или западните центри, а од другата страна Русија, Кина и Индија, или источните земји. Иако во овој спор Русија сеуште не добија отворена поддршка од Кина и Индија. Последиците на економски план од истата се чувствуваат и во државите од западен Балкан, иако директно ниту една од нив не се вклучени во оваа војна. Според параметрите на глобализацијата, овој поделен свет може да функционира и колку толку да е адаптирана кон оваа глобална поделба, на која што ја означуваат како мултикултурализам и создавање на многу центри на моќ. Така што прво и основно е неопходно да се воспостави реформа на функционирањето на ОН и истите да се адаптираат според најновите трендови. Притоа, мултилатералната дипломатија прво има одредени рамки и граници, а тоа се, да се тргне од класичните форми на дипломатија каде што функцијата на генералите и војната ќе биде замената со функцијата на дипломатите. Од тука произлегува дека мултилатерализмот на ОН е посакувана форма на соработка, или најзначајната форма особено во напнатите ситуации како што е денеска, бидејќи се покажа дека регионалните интеграции тешко функционираат, па затоа задолжително е мултилатералната дипломатија на ОН и натаму да се проширува, за да може да функционира поефикасно. ОН не би биле успешни доколку се исклучи работата на дипломатите. Тоа значи дека ОН играат многу важна улога денеска, во современите меѓународни односи. Тука пак како пример беше посочено и често денеска се зборува за можната средба Путин – Бајден на Самитот на 20 најразвиени држави во светот. Но тоа што тие ќе се сретнат, практично претходи една голема работа на дипломатите во рамките на ОН, како најрафинирана форма на мултилатерализмот, така што светот треба да е среќен што постојат ОН. Како прв и основен проблем кој ја ускртатува мултилатералната дипломатија на ОН е тоа како ќе се справат ОН со унилатерализмот на голите сили. Кога во еден мултилатерален релјеф до израз доаѓа унилатерализмот тогаш тоа значи дека практично победува политика од позиција на сила, а не онаа идеалистичка теорија за која што зборуваше Вудро Вилсон. Тоа значи онаму каде што големите сили располагаат со сила, тие ја употребуваат за нивен профит и затоа убаво е да постојат мултилатерални алатки на

ОН, но реалноста е сосема поинаква. Затоа е потребна т.н „Политика на рамнотежа“ за која зборувал и Кисинџер за време на студената војна. Политиката на рамнотежа се однесувала на рамнотежата на двете свери – истокот и западот, да знаат до каде се, а се знаело дека мирот е извесен и дека нема да дојде до директни напади меѓу двата блока. Но денеска реалноста е друга, како што се гледа дека унилатерализмот ги надминува тие рамки и дека ќе живееме во понеизвесен свет. Така што во овој „неизвесен свет“ многу е тешко да се зборува за мултилатерализам се до оној момент или исход од онаа што ќе произлезе од оваа аголна криза.

За да дојдеме до идеалистичка слика на светот, онаква каква што ја замислувале ОН уште на самото основање, потребно е да се респектираат договорите од Вестфалија од 1648 година. Прва препрека во сузбивање на мултилатерализмот е унилатерализмот од големите сили. Еклатантен пример за тоа е фактот што и ден денеска Јапонија мисли дека атомската бомба била унилатерален чин на САД. Следен пример, Русија унилатерално ја нападна Украина и сите воведоа санкции против Русија. Со други зборови тука доаѓа до израз политиката и теоријата на Ханс Моргентау, односно теоријата на сила. Тоа значи, онаму каде што престануваат соништата, желбата за идеализирање на светот од таму почнува политиката на сила. Односно, појаките (големите играчи) отсекогаш одлучуваат и ја водат војната, ги водат санкциите, па дури и судските процедури итн. И тука пак се доаѓа до фактот на слабост во функционирање на ОН. Имаме одреден вредносен систем кој што го наметнуваат ОН, но исто така има држави – сили и на истокот и на западот, кои пример ги земаат декларациите за човековите права, но кој ги респектира од тие потписници како што се: Иран, Кина, Русија, тие човекови права. И тука од една страна ги имаме ОН кои што се интернација на вредности, а од друга страна имаме држави кои што понекогаш се однесуваат унилатерално, а понекогаш доколку им одговара и се повикуваат на мултилатерализмот. Оттука експертите упатуваат на фактот за надоградување на функциите на ОН со цел воспоставување на контрола на големите сили. Но не само теоретско надоградување, теоретски секако, но што се случува во пракса. Како ќе ги натерате големите сили (САД, Русија, Кина) да се дисциплинираат!? Значи во тој случај тие би требало да отстапат од своите геополитички интереси или на пример ако поврземе

глобализација, како би убедиле некој диктатор кој што врши злосторства над своите граѓани, да престане тоа да го прави, без никаков страв, без никакви трибунали, без никаква одговорност. Така што неопходност е ОН да имаат моќ да решаваат проблеми. Затоа се измислени други алатки како што се: спречување на кризи, менаџирање на кризи, преговори, дипломатско преговарање, итн.

Веќе се констатира дека главните играчи во светот се светските сили. Значи, примарна задача според експертите е тоа дека ОН треба да им биде начинот на контрола, освен преку санкции или било преку јавна осуда, изнаоѓање на соодветни методи на дејствување. Значи, ОН во овој свет имаат една романтичарска - позитивна улога, да вијаат врз позитивен однос во меѓународните односи врз мултилатерализмот, но за жал тој мултилатерализам не се во состојба тие да го спроведат до крај. Но што можат да направат ОН во ваков формат на кој функционираат со стратешката опасност, нуклеарната опасност, воените судири, масовни убиства итн. Значи тука ОН не се во можност, затоа што постои тој унилатерализам од сите страни и недисциплина на главните актери.

ЗАКЛУЧОК

Ако се тргне од основната функција на дипломатијата, тогаш таа треба да го застапува претставувањето на државите и нејзините интереси во меѓународните организации, преку спроведувањето на надворешната политика, промоцијата на нејзините вредности, како и јакнењето на нејзиниот углед и позициите во меѓународните односи. За таа цел од овој труд се констатираат позитивните страни во функционирање на ОН и мултилатаралната дипломатија, која беше цел на истажувањето. Од друга страна пак се констатираат негативностите и аномалиите во функционирање на ОН, а потоа и на мултилатаралната дипломатија, како и заклучоци за понатамошно делување.

Како позитивени сегменти произлегува дека ОН како такви, со своите позитивни и негативни страни во функционирањето му се потребни на светот. Поучени од историјата и неуспехот на Лигата на народите, ОН треба да продолжат да функционираат, но истите треба да се реформираат за да им се овозможат повеќе ингеренции во однос на дејствувањето кон големите сили. Во однос на современата мултилатерална дипломатија на ОН, исто така се констатираат позитивни, но и негативни сегменти во функционирањето. Голем дел на важни меѓународни прашања, кои вклучуваат повеќе од две засегнати страни, се решаваат по пат на мултилатералната дипломатија, затоа што денес преку преговарање и преку размена на мислења и идеи се подобруваат животниот стандард на луѓето. Ова претставува огромна придобивка и позитивна страна во функционирањето на ОН. Мултилатералната дипломатија на ОН е најпродуктивна на состаноците на самитите, затоа што претставува одлична можност за размена на идеи, споделување на искуства и слично. РСМ за прв пат се вклучува во мултилатералната дипломатија по своето осамостојувањето и со приемот во ОН како постојана земја – член. Тоа воедно претставува и првото искуство на РСМ во мултилатералната дипломатија на ОН.

За било кој сегмент од општественото живеење подобро е дејствувањето да биде превентивно, отколу корективно. Па затоа потребно е во иднина да се зголеми превентивното делување на мултилатералната дипломатија. Во тој контекст се констатира

дека современата мултилатералната дипломатија на ОН е многу попродуктивна во однос на класичната билатерална дипломатија и придонесува за догорочни решенија кои се однесуваат за зачувување на мирот. За споровите во кои се вклучени повеќе од две држави, мултилатералната дипломатија како прва алатка ги користи преговорите за разрешување на истите.

Во рамки на истражувањето се констатираат и негативни страни, недостатоци или аномалии во функционирањето пред сè на ООН, а потоа и мултилатералната дипломатија. Детектираните недостатоци или аномалиите треба да бидат предмет на понатамошни истражувања и анализи. Од разговорот со експертите првенствено се заклучува слабоста на ОН во нејзиното делување врз односите на големите држави, а тука спаѓаат петте земји кои имаат право на вето: САД, Б.Британија, Франција, Русија и Кина. Истите многу вешто го користат експлицитното право на вето, со тоа го злоупотребуваат тоа право кон малите и средните држави, а со тоа ја наметнуваат својата доминација над другите држави, ставајќи ги истите во подредена улога. Па оттука произлегува констатацијата дека уште на самиот старт при формирање на ООН е направен превид со правото на вето на овие пет константни држави, со тоа што мислеле дека овие држави ќе бидат пример за мултилатералното делување, што подоцна се воспостави дека воопшто не е така. Од интервјуата се заклучува дека ОН немаат развиено доволно механизми за справување со унилатерализмот, а посебно кај големите сили. Еве сега директен пример за тоа е Русија, која унилатерално ја нападна Украина. ОН ги искористи сите механизми, вклучувајќи и санкции врз Русија, но не ја запреа инвазијата. Што можат повеќе во овој случај да направат ОН со сегашните механизми, освен што овозможија непречен извоз на пченица од Украина за државите од Африка. Од наведеното се констатира дека Повелбите на ОН се почитуваат од малите и средните држави, а големите сили ги кршат, со тоа што истите се повикуваат на зачувување на својот територијален суверенитет и интегритет. Со тоа во негативна конотација се констатира дека ОН нема развиено соодветни механизми за делување или дисциплинирање на големите сили. Уште еден пример е моменталната ситуација со војната во Украина, а такви примери имало и на Балканот, поточно војните кои се случија при распаѓањето на СФРЈ.

Понатаму во однос на примената на мултилатералната дипломатија на ОН, се констатираат исто така слабости или недостатоци, кои во иднина треба да бидат предмет на други истражувања. Мултилатералната дипломатија не може да дејствува брзо и не може да се дојде до нужно решение, поради комплексноста на функционирањето и затоа што со спорот засегнува најмалку три страни. Дополнително процесот на изнаоѓање на компромисно - взаемно прифатливо решение го компликува фактот, ако во спорот е вклучена или е засегната една од трите држави, да биде голема светска сила. Во праксата покажало дека и не мора да биде вклучена голема сила за да се отежне мултилатералното дејствување на ОН. Доволно е да има држава која е под водство на лидер кој применува диктаторски методи на владеење. Тие не ги почитуваат повелбите на ОН, а механизмите со кои дејствува ОН кон таквите лидери се санкциите и ембаргото, кои што истите вешто ги игнорираат, повторно повичувајќи се на зачувување на територијалниот интегритет и суверенитет на својата држава. Потоа многу значајно е избирање за позицијата уште пред стартот на преговорите. Многу важно е земјите да бидат исто рамниште, при одвивање на процесот на преговорите, без фаворизирање и елиминирање со користење на подобрата позиција со злоупотреба на ресурсите со кои располага таа страна.

Војната во Украина, која што ја посочија повеќето од експертите кои беа интервјуирани, најавува потреба од продлабочување на истражувањата и потреба од итни реформи во ОН. Реформи кои ќе се однесуваат на функционирањето на ОН во однос на дисциплинирање на големите светски сили. Со реформите да бидат опфатени новите механизми или проширување на механизмите на дејствување на ОН, а истите да влијаат во сузбивање на унилатералното дејствување на државите, со тоа што ќе се даде поголема можност за мултилатералното делување, а со тоа се дава и поголема можност за контрола на големите држави.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Авиел Ф., Џое Н., Мултилатералната дипломатија и Обединетите Нации, второ издание, Просветно дело АД Скопје, 2009.
- Armand Jean du Plessis de Richelieu, Cardinal-Duc de Richelieu (1585-1642).
- Азмат С. Х., “Обединетите Нации во ера на глобализација” во: Мултилатералната дипломатија и Обединетите Нации, второ издание, Просветно дело АД Скопје, 2009,
- Barston R. P., Modern Diplomacy, London 1996.
- Beridge G. R., Diplomacy, Theory and Practice, London - New York - Munich 1995.
- Вукадиновиќ Р., Политика и дипломатија, Загреб, 2004.
- Woods J. Serres J. Diplomatic Ceremony and Protocol, Zagreb, 2004.
- Габер В., За македонската дипломатија, Магор, Скопје, 2009.
- Гоцевски Т., Основи на системот на национална одбрана, трето дополнето и изменето издание, Македонска ризница - Куманово, ЕВРОПА 91- Кочани, 2002.
- Достинова Запрова Т.; Сотирски Љупчо - Дипломатска организација, дејност и професија, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, 2014.
- Zečević, M. ,Vojna diplomatija, Vojnoizdavački i novinski centar-Beograd, Beograd, 1990.
- Janev I., International organizations and Integrations, pub. Institute of Political Studies, Belgrade, 2008.
- Карагаќа М., Одбранбена дипломатија, Антологија текстова са Школа реформе сектора безбедности, Београд, 2007.
- Карајовов Т., Македонските барања и дипломатијата, АД Вербум, Софија, 2014.
- Keohane, Robert O. "Multilateralism: An Agenda for Research."International Journal", 1990.
- Ковачевиќ Ж., Меѓународно преговарање, Албатрос плус, Београд, 2010.
- Lederach, John, Paul Beyond Violence: Building Sustainable Peace. In Weiner E. (ed.), Interethnic Coexistence. New York: An Abraham Fund Publication, 1998.
- Љатифи В., „Преговорите за постигнување на Охридскиот Договор“, Фондација за Отворено Општество, Скопје 2008.

- Марковски Д., Современи дипломатски методи и нивната примена во македонската дипломатија, Фондацијата Фридрих Еберт, Скопје, 2017.
- Малески, Д., „Меѓународна политика“: Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“, 2000.
- Марковски Д. – Дипломатија организација и практика, Кинематика, Скопје 2002.
- Мирчев Д., Ферментација на демократијата и на нацијата - сите македонски политички пролети 1943 – 1993.
- Милчевски И., Коровешовска Фани - Билатералните односи меѓу Р.Македонија и државите од југоисточна европа - преглед на ратификуваните билатерални договори – студија, Собрание на Р.Македонија парламентарен институт; Скопје, 2017.
- Митрева И., Обединетите Нации – Темелни документи, Детска радост при НИП Нова Македонија, Скопје, 1995.
- Митревска М., Превентивна дипломатија и мировни операции, Филозофски факултет Скопје, Скопје, 2010, стр.25-35, како и кај Нацев и Петрески, Стратегиски проекции на Република Македонија во Надворешната и безбедносната политика, ЕВРОПА 92- Кочани, 2013,
- Наумовски В., Спасеновски Александар, Андоновски Јован, „Република Македонија и Сојузна Република Германија - 25 години дипломатски односи“; Институт за општествени истражувања „МК91“ – Скопје, 2018.
- Нацев З., Петрески Тони, Стратегиски проекции на Република Македонија во надворешната и безбедносната политика, ЕВРОПА 92 - Кочани, 2013.
- Ник С., Дипломација методе и техники, Б.А.Р.Б.А.Т, Загреб, 1997.
- Ортаковски В., „Спорот околу името, Дипломатски летопис“, Скопје, Дипломатски клуб Скопје, мај 2017.
- Ортаковски В., Дипломатија, Факултет за безбедност, Скопје, 2010.
- Саливен Е., „Мултилатералната дипломатија во дваесет и првиот век“ во: Мултилатералната дипломатија и Обединетите Нации, второ издание, Просветно дело АД Скопје, 2009, - 4226 година ii, број 3.

- Секуловска Б.Г., „Меѓународни организации и интеграции“, Економски факултет Скопје, 2003.
- Спасеновски А., Балканот на распетие, Матица Македонска, Скопје, 2005.
- Стојанов Ј., Магазин на Министерството за одбрана на Република Македонија, Штип бр.42 од февруари 2013.
- Стојановски С. - Нациите и национализмите на балканот: создавање на услови за градење на одржлив мир, ЕВРОПА 92- Кочани.
- Стојановски С., Нациите и национализмите на балканот: создавање на услови за градење на одржлив мир. 323.14(497), Штип, 2010.
- Schlesinger, S., E. Act of Creation: The Founding of the United Nations: A Story of Superpowers, Secret Agents, Wartime Allies and Enemies, and Their Quest for a Peaceful World. Cambridge, MA: Westview, Perseus Books Group, 2004.
- Тавчиовски А., „Доживувања на еден „мултилатералец“, РМ и мултилатералната дипломатија; Дипломатски летопис, Скопје - Дипломатски клуб; Скопје, 2017
- Тупурковски В., „Обединети нации и мирот“, НИО „Студентски збор“ – Скопје 1982.
- Henri Kisindzer – Diplomatiја I, Verzal press, Beograd ,1999.
- Џејмс П. Мулдон, Џоан Ф. Ејвиел, Ричард Реитано, ‘Рл Саливен, Новата динамика на мултилатерализмот, Арс-Ламина, Скопје, 2018.
- Џејмс П. Мулдон, Џоан Ф. Ејвиел, Ричард Реитано, ‘Рл Саливен, Мултилатералната дипломатија и Обединетите Нации денес (второ издание), Просветно дело АД, Скопје, 2013.
- John Ruggie, "Multilateralism: the anatomy of an institution, "International Organization, 46:3, 1992.

ПРИЛОГ БР. 1

Анкетен прашалник за современата мултилатерална дипломатија на Организацијата на Обединетите нации (ООН) во зачувување на мирот и колективната безбедност во светот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави

Р.бр	Прашање/тврдење	1	2	3	Σ Испитаници
1	Дали безбедносната состојба во Република Северна Македонија би ја процениле како стабилна?				
2	Дали сметате дека постојат одредени закани по безбедноста на граѓаните или на државата?				
3	Дали сметате дека безбедносниот сектор во државата има голема одговорност за зачувувањето на безбедноста на граѓаните?				
4	Сметам дека мирот се дефинира како состојба во која се почитуваат заедничките (универзални, демократски, традиционални, културни и др. вредности).				
5	Сметам дека градењето на мирот е долгорочен процес кој во функција ги става сите активности кои имаат за цел да ги: намалат тензиите, да се заврши, да се спречи, или да се превенира насилството.				
6	Дали градењето на мирот се реализира врз основа на концептот за човекова безбедност (Human security)?				
7	Дали до мирно решавање на спорови и се доаѓа единствено со медијација и преговарање?				
8	Дали конфликтите се надминуваат со конструктивни (ненасилни) политики (натпревар и соработка), во рамки на утврдени и прифатени процедури за нивно решавање?				
9	Сметам дека одржување на мирот (peacekeeping) се одвива и кога силите на ООН за мониторинг, односно прекин на огнот, се разместуваат помеѓу противставените страни, одвојувајќи ги, а со тоа се намалуваат ризиците од обновување на воените дејствија.				
10	Дали сметате дека ООН преку UNPROFOR/UNPREDEP беше предводник во превентивното делување во зачувување на мирот и стабилноста на во Р.Македонија во периодот на осамостојување?				

11	Дали сметате дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот?				
12	Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е многу поефикасна доколку се дејствува превентивно.				
13	Сметам дека ООН и нејзините тела преку мултилатералната дипломатија придонесуваат и работат во превенцијата и зачувување на мирот.				
14	Дали мултилатералната дипломатија на ООН е најприменлива тогаш кога истата се одвива кога се одржуваат состаноци на самити?				
15	Дали мултилатералната дипломатија на ООН промовира партнерства во голем број на области, како што се: Фонд за меѓународното партнерство?				
16	Сметам дека мултилатералната и билатералната дипломатија се разликуваат по структурата и потребите за делување.				
17	Сметам дека мултилатералната дипломатија на ООН е во директна коегзистенција со развој на новата технологија.				
18	Сметам дека постои поголем простор кој е достапен за делување на телата при ООН за зачувување на мирот.				
19	Сметам дека мултилатералната дипломатија нуди долгорочни и уште поефикасни решенија кои имаат позитивно влијание врз мирот и стабилноста				
20	Сметам дека преку мултилатерална дипломатијата на ООН, се користат преговорите кои имаат за задача да разрешат конфликти.				
ВКУПНО					

ПРИЛОГ БР.2

Интервју за современата мултилатерална дипломатија на Организацијата на Обединетите нации (ООН) во зачувување на мирот и колективната безбедност во светот, за меѓународни спорови со кои се засегнати повеќе од две држави

1. Ако глобализацијата, од еден аспект, значи и дека внатрешните политички грижи на државите се шират меѓународно, а дека со тоа и меѓународната политика станува се повеќе испреплетена со локалната политика, дали тоа подразбира дека Организацијата на ООН треба се повеќе да посветува и го продлабочува своето влијание во се поголем број на сегменти на дејствување на светската политичка сцена?
2. Значи ли дека мултилатералната дипломатија на ООН ќе биде многу посоодветна да третира и да се справува со проблемите што ја придружуваат глобализацијата отколку што е тоа активноста на традиционалната дипломатија?
3. Значи ли тоа дека ООН со своите инструменти се многу поефикасни во мултилатералната дипломатија од другите меѓународни организации?
4. Ако суперсилите преферираат унилатерално дејствување по одредено прашање тогаш дали ООН имаат или би создале механизми со кои би ги условиле да прифатат мултилатералната дипломатија?
5. Значи ли тоа дека унилатералното дејствување од страна на една суперсила може да стане помалку истакнато, додека заедничката акција, договорена во мултилатерални опкружувања, ќе стане повообичаена?
6. Дали важноста на мултилатералната дипломатија може да се зголеми и биде подоминантна и покрај опстојувањето на вестфалскиот поредок според кој независните држави ја задржуваат способноста и законското право, заштитено во чл. 51 од Повелбата на ООН, да употребат геополитички воени итрини како унилатерална воена акција се додека лидерите сметаат дека се тоа нивни национални интереси?
7. Дали Организацијата на обединетите нации ја застапува неповредливоста на суверените држави и дали таа претставува инструмент на транссуверено размислување и соработка?
8. Основањето на Организацијата на ООН го отелотвори светскиот поредок по Втората светска војна заснован на принципите на суверена еднаквост на државите и на немешање, врз правото на самоопределување на териториите по колонијалното владеење и врз

почитување на човековите права. Дали овие принципи беа препораките на мултилатералната дипломатија ?

9. Дали Организацијата треба да се осовремени и да е се надогради како алатка за зачувување на мирот во новонастанатите состојби по Студената војна без мешање во суверенитетот на државите?

10. Дали акцентот на Организацијата на ОН и мултилатералната дипломатија треба да биде ставен на целосен суверенитет и вистински суверен статус на државите т.е на ревитализирање на суверенитетот за истите да имаат своја вистинска и ефикасна улога во друштвото на нациите ?